

ÖGONBLICKET

VAR: Tjärnö marinbiologiska forskningsstation/
Kosteröarna.

VEM: Kronprinsessan Victoria och rektor
Eva Wiberg.

NÄR: 24 maj 2018.

Kort beskrivning:

Kronprinsessans tionde vandring i Sveriges landskap genomfördes på Nord- och Sydkoster. Vandringen inleddes med ett seminarium på temat *Ett hav av plast* som arrangerades av Formas, Stockholm Environment Institute och WWF. Vård var Tjärnö marinbiologiska forskningsstation. Därefter städade kronprinsessan och rektor Eva Wiberg upp plast på ön Nordkoster tillsammans med en skolklass.

Foto: Pelle T Nilsson/Small Media

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBETARE VID GÖTEBORGS UNIVERSITET/#3 SOMMAR 2018

ÅLDRANDETS GÅTA

MARIJA CVIJOVIC SÖKER
SVARET I VÅRA CELLER

GU JOURNALEN #3 2018 | GÖTEBORGS UNIVERSITET

NYHETER

Externa forsknings-
medel beskattas hårt

REPORTAGE

Det nya
hållbara Afrika

REPORTAGE

Digitala spår,
gör de gott
eller ont?

Almedalen behöver universitetet

Vi väljer att delta i Almedalen för att synliggöra universitetets roll i samhället.

Foto: JOHAN WINGBORG

VID DEN HÄR TIDEN får jag ibland frågor om varför vi väljer att delta i Almedalen.

Jag har i flera år deltagit aktivt under Almedalsveckan och jag blir allt säkrare på att vår närvaro där är viktigare än någonsin. Universitetets inspel möjliggör information till en intresserad allmänhet, bidrar med fakta- och forskningsunderlag i den politiska debatten och värdefulla kontakter däremellan. Som universitet har vi högt förtroende.

Visst har Almedalen blivit något helt annat än när Olof Palme för första gången stod på sitt lastbilsflak för 50 år sedan. Men oavsett är det idag en helt unik arena för samhällsdebatt, kunskapsutbyte och möten. För mig står det klart att jag vill att företrädare för Göteborgs universitet deltar i debatten. Det finns en stor uppslutning från olika delar av universitetet i årets program.

Vi väljer att delta i Almedalen för att synliggöra universitetets roll i samhället och visa att universitetet tar sitt samhällsansvar. Det är också det övergripande temat i år för de seminarier som GU valt att arrangera på Västsvenska arenan gemensamt.

Vi väljer att delta i Almedalen för att lyfta vår forskning som kan bidra till nya infallsvinklar och lösningar. Det ligger helt i linje med vårt grunduppdrag, att samverka med det omgivande samhället. Almedalen är en utmärkt arena för att nå ut med forskningskommunikation.

Vi väljer att delta i Almedalen för att diskutera angelägna frågor och för att påverka opinion och beslut. Politiker, förtroendevalda och beslutsfattare är beroende av vår kunskap och kompetens för att kunna formulera väl underbyggda beslut. En inte alltid enkel roll för oss. Som lärosäte ska vi också finnas på plats för att se till att alternativa fakta eller grupperingar på extremsidorna inte får stå oemotsagda.

VI VÄLJER ATT delta i Almedalen för att det är en viktig mötesplats för formella och informella samtal. I Almedalen träffar vi kollegor från andra lärosäten. Vi får möjlighet till omvärldsbevakning, kunskapsutbyte och kompetensutveckling.

Jag är övertygad om att Almedalen skulle falla platt utan representanter från lärosäten, utan framstående forskare och utan intressanta, nyskapande seminarier med vetenskaplig tyngd. Göteborgs universitet ska självklart finnas med i Almedalen. Vi gör Almedalen bättre.

Snart börjar semestern för de flesta av oss och alla behöver vi koppla av och njuta av ledigheten. Jag önskar er alla en härlig sommar!

EVA WIBERG

RED Få nya professorsutlysningar

I **DETTA NUMMER** av GU Journalen skriver vi bland annat om den nya utredningen *Den främste läraren - att bli professor*. Olle Häggbom är extern utredare och har gjort en helt oberoende rapport om konsekvenserna av befodringsreformen vid Göteborgs universitet, där det har skett en mycket kraftig ökning av antalet befodrade professorer. Det hör snarare till undantaget att nya anställningar utlyses. Enligt Olle Häggbom riskerar det att leda till en

uttuning av professorstiteln som står i skarp kontrast till principen om att alla tjänster ska utlysa och sökas i konkurrens. Resultatet är minskad förnyelse eftersom också många på nivån under professor är internrekryterade.

MEN DET ÄR förstås inte bara så vid GU, utan även nationellt. Om det är ett problem eller inte beror på hur man ser det. För den enskilde akademikern är det en självklar rättighet att kunna prövas

för professorskompetens om hen uppfyller de krav som ställs. Men utifrån ett universitets- eller fakultetsperspektiv leder rätten till beförden till ett snabbt ökande antal nya professorer, vilket ställer till med bekymmer. Risken är att GU på sikt närmar sig 100 procent befodrade professorer, vilket knappast är något som GU vill stoltsera med internationellt.

Redaktionen passar på att önska trevlig sommar!

REDAKTIONEN

skapliga fakulteten. Han är professor i sociologi vid Universitetet i Tromsø. Hans forskningsfokus ligger på fiske och förvaltning av kustområden och han har enligt motiveringen starkt bidragit till utvecklingen av marina och tvärdisciplinära perspektiv vid GU.

Sten Ludvigsen, professor vid Universitetet i Oslo, har utsetts till 2018 års hedersdoktor vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

Birgitta Göransson, Skyddsvarmet i Göteborg, har utsetts till hedersdoktor vid Samhällsvetenskapliga fakulteten. Hon har som företrädare för kriminalvård, missbruksvård, idéburen verksamhet samt som tidskriftsredaktör, läromedelsförfattare, föreläsare och socialpolitisk debattör bidragit till dialogen mellan akademi och praktik inom socialt arbete.

Sju avhandlingar får priset *Årets avhandling 2017* vid Sahlgrenska akademien, ett pris som finansieras av Dr Arnt Vestbys Forsknings-Stiftelse. Årets avhandling vid fakulteten handlade om osteoporos och skrevs av **Daniel Sundh**, med professor Mattias Lorentzon som huvudhandledare. Övriga pristagare är **Ganesh Umopathy** (biomedicin), **Furqan Ali Shah**

(kliniska vetenskaper), **Louise Arvidsson** (medicin), **Anna Edelvik** (neurovetenskap och fysiologi), **Amina Basic** (odontologi) och **Sara Wallström** (vårdvetenskap och hälsa).

Anslag

Helena Brisby, professor i ortopedi, får 4,5 miljoner kronor från AFA till ett projekt där hon ska utveckla metoder för förbättrad diagnostik och behandlingsutvärdering vid ländryggssmärta.

Gisela Brändén, universitetslektor vid institutionen för kemi och molekylärbioologi, och **Johan Åkerman**, professor vid institutionen för fysik, har vardera fått 7 miljoner kronor i bidrag för 2018–2021 från det tysk-svenska forskningssamarbetet Röntgen-Ångström Cluster 2018.

Marie Kalm, forskarassistent vid sektionen för farmakologi, får bidrag från Lions cancerfond Väst till sin forskning om metoder för att förebygga skador i hjärnan orsakade av strålbehandling.

Alexandra Weilenmann, docent i tillämpad informationsteknologi, har beviljats 4 200 000 kronor från Familjen Kamprads stiftelse för det treåri-

ga forskningsprojektet *Digitala seniorer: anpassningsbara användargränssnitt möjliggör fortsatt teknikanvändning i takt med åldrandet*.

Nya böcker

Lärande och bildning: hundra år i Göteborg

Boken handlar om hur utbildningsväsendet gått från sexårig folkskola till nioårig grundskola, från studentexamen till genomgången gymnasieskola. Även universitetet har förändrats med allt fler studenter och synen på bildning har blivit en annan. I boken medverkar flera forskare vid Göteborgs universitet. Redaktörer är Wanda Klintberg och Gudrun Nyberg.

Allvarligt talat: Berättelser om livet

Boken handlar om människans existens och mening med livet, om sjukdom och död som vänder upp och ner på tillvaron samt om orättvisa och rädslan för förändring. Författarna är historiker, litteraturvetare, religionshistoriker, musikkvetare, språkvetare, konstvetare, antikvetare och arkeologer. Redaktör är Maria Sjöberg.

Sten Källman, lärare på HSM!

Du har precis kommit hem från en resa till Palestina. Berätta!

– Det var en utökad version av Trio Samara som var där. Trio består av Ahmad Al Khatib på arabisk luta, Stefan Bergman på bas och jag själv på sopransaxofon. Men denna gång hade vi också med Larisa Ljungkrona på dragospel, Youssef Hbeisch på slagverk samt sångerskan Sanaa Moussa.

– Turnén började med en veckas repetitioner i Ramallah, sedan gav vi konserter i Nablus, Betlehem, Jerusalem samt när vi var tillbaka i Ramallah. Turnén gjordes med stöd av Statens musikfond och en samarbetspartner var Edward Said National Conservatory of Music som är en del av Birzeituniversitetet.

Kom det mycket folk till konserterna?

– Ja, det var verkligen fullt! Också flera medier var där och skrev och filmade. Sanaa

Moussa är en väldigt känd sångerska i arabvärlden som främst sjunger traditionella låtar. Men vi hade med oss nyskriven musik och för många var nog vår blandning, mellanösterntoner tillsammans med sopransax och dragospel, ganska överraskande. Det var ett genuint möte mellan olika traditioner där ingen var vinnare eller förlorare, utan bara väldigt roligt.

– Vi fortsatte resan till den drusiska staden Majdal Shams på Golanhöjderna och sedan vidare till Haifa och Amman, där Ahmads familj bor. Hela resan var en stor succé men vi fick också inblick i hur väldigt illa Israel behandlar palestinierna, vilket verkligen var skakande.

Vilka planer har ni nu?

– Den 2 november, under Planetafestivalen, ska vi spela på Världskulturmuseet. Sedan ska vi turnera vidare till Stockholm och Uppsala.

GU Journalen

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson
031-786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren
031-786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF
Johan Wingborg
070-595 38 01
johan.wingborg@gu.se

LAYOUT
Anders Eurén
031-786 43 81
anders.euren@gu.se

Adress: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg **E-post:** gu-journalen@gu.se **Internet:** gu-journalen.gu.se
Upplaga: 5 200 ex **ISSN:** 1402-9626 **Material:** För obeställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.
Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. **Tryckeri:** Billes Tryckeri AB

Foto: JOHAN WINGBORG

25

Etiopiens hållbara utveckling.

UR INNEHÅLLET

NYHETER 04–23

- 04. Orättvis beskattning av forskningsmedel.
- 07. Hantering av anslag bekymrar Vetenskapsrådet.
- 08. Effektivare lärarutbildning önskas.
- 09. Ökade anslag bättre än konkurrens.
- 10. Humanisterna lämnar Språkskrapan.
- 11. Lättare liv med Ladok3.
- 12. Befordrad eller rekryterad, vad är bäst?

- 13. Svårt och dyrt att locka internationellt rankade forskare.
- 14. Konsten får oss att reflektera, menar Sanne Kofod Olsen.
- 16. Studenter blev konsulter under tre veckor.
- 17. Enklare samverkan med GUPAAB.
- 19. Dick Stenmark vill locka fler kvinnor till IT.

PROFILEN 20–24

- 20. Marija Cvijovic ägnar sig åt åldrandets matematik.

FOKUS 25–29

- 25. Etiopien tar ett grönt språng.
- 29. Kompetens till hela världen.

REPORTAGE 30–37

- 30. Marie Demker om Sveriges nya partisystem.
- 32. De rockande revoltörerna.
- 34. Vad ska hända med alla kyrkor?
- 36. Konst i underjorden.

FOLK 39–51

- 39. Minnesord: Karl-Erik Gustafsson.
- 40. Regler och råd till den akademiske chefen.
- 44. Bland nördar och andra professorer.
- 46. Missionären som hjälte eller kolonisationsör?
- 48. Nytt om folk.
- 50. Vaktmästaren finns både utom och inom dig!

Externfinansierad forskningstid går till annat

På institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande (IPKL) beskattas externa forskningsmedel med 30 procent. Pengar som finansierar kompetensutveckling, mötestider och annan verksamhet på institutionen.

Flera forskare oroas nu över effekterna av att mindre tid går till forskning än vad forskningsråden verkligen beviljat.

NÄR OVE SERNHEDA skulle reda ut sin kontering för förra året blev han förvånad. Trots att han hade arbetat heltid hade han inte fyllt sin tjänst. Det fanns undertimmar som måste täckas upp med undervisning, handledning eller annat. Hur kunde detta komma sig? Inte mindre är 70 procent av hans lön finansierades ju av externa forskningsmedel. Det var just det - de totalt 1 190 timmar som Vetenskapsrådet respektive Riksbankens jubileumsfond finansierat i två olika projekt kom i konteringssystemet inte ut som 1 190 timmar. Istället hade 350 av dessa (30 procent) hamnat under posterna "Kompetensutvecklingstid" och "Mötes- och samverkanstid".

- Jag har varit verksam som professor vid två andra fakulteter och i princip alltid haft externa forskningsmedel. Min erfarenhet är att om jag har 25 procent forskning i tjänsten plus 10 procent kompetensutveckling och 10 procent för möten så blir detta sammanlagt 45 procent av min tjänst som institutionen står för. Sedan har jag dragit in resten själv med externa medel. Jag har aldrig fått någon hint om att det skulle vara annorlunda här, säger Ove Sernhede, professor på IPKL.

Ove Sernhede

Men så är det. Medan den del av hans forskningstid som finansieras av institutionen - totalt 425 timmar (25 procent av tjänsten) - förblir orörda i konteringssystemet beskattas alltså de externa medlen med 30 procent. Det innebär att Ove Sernhede formellt inte har så mycket forskartid som han trodde.

- **I SLUTÄNDAN FUNKAR** inte sammanräkningen. Om jag ska få det att gå ihop så måste jag arbeta mer än 100 procent. Systemet innebär ju att man måste ansöka om 70 procent för att få medel till 50 procent av sin tjänst. Jag undrar vad VR och andra bidragsgivare säger om detta.

Andra forskare på institutionen som arbetar i externfinansierade pro-

jekt är medvetna om att det går till så här, men det är en känslig fråga att dryfta öppet.

- Man vill vara solidarisk med systemet och känner sig samtidigt privilegierad. Men det är klart det drabbar ens projekt när det som i mitt fall skärs ner från 30 till 20 procent av tjänsten.

DET ÄR JU SUNT förnuft, eller hur? säger Johan Söderman, lektor på IPKL, och fortsätter:

- Man måste fylla upp och jobba med andra saker, kompensera. Eftersom man ändå ser till att fixa sitt projekt tror jag framför allt det här bidrar till en ökad stress.

- Jag har en väldigt gynnsam situation som professor med mycket institutionsfinansierad forskningstid. Det har vi överlag på institutionen. Kostnaden för detta är ganska högt och då använder man externa medel för att finansiera det. Frågan är om det är rätt eller fel att göra så, säger Thomas Johansson, professor på IPKL.

- Det är en krånglig modell och man har inte lyckats kommunicera hur man räknar. Som jag ser det är den omöjlig rent praktiskt. Har man två projekt är det som att den utgår från att man befinner sig på två ställen samtidigt, säger Johannes Lunneblad, lektor på IPKL.

Jo, modellen, som mycket bygger på schabloniffror, är krånglig. Det erkänner Cecilia Wallerstedt, prefekt, och Oskar Lindvall, viceprefekt för forskning på IPKL.

- Vi håller på att titta på det för

Om jag ska få det att gå ihop måste jag arbeta mer än 100 procent.

OVE SERNHEDA

det är någonting som inte är helt lyckat med den här gamla modellen som vi har haft i många år, säger Oskar Lindvall.

Vad som inte är lyckat har han dock svårt att precisera, inte mer än att modellen är svår att förklara. Ove Sernhede fick en timmes lektion. Förstod ändå inte. Lika mycket tid får GU Journalen. Det pratas om tider och procentsatser, men nej, vi förstår inte. Wallerstedt och Lindvall betonar dock att det som syns i konteringsmodellen inte betyder något i praktiken.

- Vi plockar aldrig tid från ett projekt och lägger någon annanstans. Det är inom forskarens tjänst det här görs.

TID SOM LYFTS från externa projekt till kompetensutveckling, möten och samverkan går alltså till forskaren själv. Det är inom projekten detta ska göras. Men i så fall blir det väldigt mycket tid till annat än forskning, medan de som bara har institutionsfinansierad forskning inte ägnar sig

åt något annat inom ramen för den?

- Eftersom ingen har mer än 25 procent från institutionen låter vi kompetensutveckling och annat flyta inom ramen för tjänsten. Och ibland använder man sig också av den forskningstiden i sina forskningsprojekt. Då kan man säga att man bjuder bidragsgivaren på den tiden, säger Cecilia Wallerstedt.

MEN HON SÄGER också att Utbildningsvetenskapliga fakulteten har ett så lågt fakultetsanslag, till exempel jämfört med Samhällsvetenskapliga fakulteten, att det inte räcker till kompetensutveckling, samverkan och möten.

Oskar Lindvall fyller i:

- Många känner inte till att varje medarbetare har en lagstadgad rätt till 10 procent kompetensutvecklingstid av sin tjänst. Det måste finansieras på något sätt, och det vore ju fantastiskt om det fanns interna medel till det.

Det kommer att ta tid, men en ny

Hur mycket ska de externa forskningsmedlen på Utbildningsvetenskapliga fakulteten beskattas? Åsikterna går isär men alla är överens om att systemet är krångligt.

konteringsmodell ska tas fram.

- Det är en svår situation de har att lösa. Jag misstänker att man får dra ner på de forskningsmedel vi har. Någonstans måste man ju få det här dyra systemet att gå ihop. Man får ju inte ta medel från grundutbildningen, säger Thomas Johansson.

PÅ INSTITUTIONEN finns inget styrelsedokument över den modell man använt sig av i många år. Det är inget unikt - överlag verkar olika typer av oskriven praxis styra över hur externa forskningsmedel hanteras på GU. Johan Söderman tycker det är märkligt.

- GU borde ta ett centralt grepp om detta och skapa någon form av rekommendation. I detta borde också de höga OH-kostnaderna diskuteras och hur de ska kunna harmoniera med medianen för samtliga lärosäten.

Text: **LARS NICKLASON**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

ENKÄT

Hanteringen av externa forskningsmedel skiljer sig inte bara mellan fakulteter utan även mellan institutioner, ja till och med mellan avdelningar på GU. Ingen av de GU Journalen har pratat med säger sig ha några skriftliga styrdokument kring hur medlen ska hanteras. Så här gör man på några ställen.

Statsvetenskapliga institutionen

– Den som drar in ett anslag från till exempel Vetenskapsrådet får allt. Institutionen tar ingenting. Blir det pengar över kan du skaffa en doktorand eller använda dem senare. Jag vet att man på andra ställen, om man redan har forskning i tjänsten, får använda sig av den i sina externa projekt. Man delar alltså broderligt så att projektpengarna egentligen går till ens kollegor. Så vill inte vi ha det. Vi vill uppmuntra spets framför bredd. Vi låter dock kompetensutvecklingstiden finansieras både av institutionsmedel och externa medel. Har du 50 procent externa medel står det för 50 procent av kompetensutvecklingen.

Mikael Giljam, prefekt

Institutionen för ekonomi och samhälle

– Vi tullar inte på forskningstiden alls, externa medel används till projekten de är ämnade för rakt av. Hos oss är det bara professorerna som har forskningstid i sin tjänst. De har 35 procent. Det enda vi kräver är att de måste undervisa en viss procent.
– När det gäller kompetensutveckling så är ju avtalet att den ska utgöra 10 procent av din anställning. Det betyder att varje finansieringsgren, även externa medel, bidrar med 10 procent. Sedan är ju frågan om vad som är kompetensutveckling. Det är ju lite upp till individen.

Margareta Espling, proprefekt

Institutionen för biologi och miljövetenskap

– Om någon köper loss extra forskningstid med externa medel så läggs den på den institutionsfinansierade forskningstiden. Hos oss har professorerna runt 40 procent forskningstid i tjänsten. Om de skulle få för mycket forskningstid så kan de få betala med den, men då försöker vi se till att de får igen den senare. Men det är ett angenämt problem som händer sällan. I regel går externa medel till att anställa forskare eller till att köpa kemikalier. När det gäller kompetensutvecklingstiden så ligger den utanför de externa medlen. Vi har inte ens diskuterat frågan.

Henrik Aronsson, prefekt

Institutionen för kemi och molekylärbiologi

– Just nu har vi ett ganska frikostigt system. Alla lärare har mellan 20 och 60 procent forskning som betalas av GU. Om någon drar in externa medel debiteras bara OH i vanlig ordning. Drar man in anslag får man ökad forskningstid. Vi försöker vara hjälpsamma och hellre ge mer än mindre tid. Sedan är det ju sällan så inom naturvetenskap att forskare drar in externa medel för egen lön. De vanligaste är att de används för att betala en doktorand eller en postdoktor.

Göran Hilmersson, prefekt

Institutionen för biomedicin

– Våra arbetstider är inte så strikt uppdelade som på andra fakulteter. Här gäller mer frihet under ansvar där man förväntas både undervisa och forska i en rimlig proportion.
– Externa medel används sällan till egen lön, utan till att anställa medarbetare i projekt och köpa dyr utrustning som behövs. Så vi har egentligen inte den problemställningen kring externa medel som man har på andra håll.

Marianne Qviding-Järbrink, proprefekt

Vetenskapsrådet oroas men kan inget göra

På Vetenskapsrådet är man bekymrad över hur externa forskningsmedel i enstaka fall används för att finansiera annan verksamhet. Samtidigt kan man inte styra över hur forskningstimmar fördelas på lärosätena.

– Det viktigaste för oss är att omfattningen som specificerats i ansökan följs, säger Maria Thuvesson, Vetenskapsrådets chef för forskningsfinansiering.

PÅ INSTITUTIONEN för pedagogik, kommunikation och lärande går 30 procent av forskningstiden som finansieras av externa medel till annan verksamhet. Åtminstone på pappret. Om det också är så i realiteten kan bidragen dras in.

– Om påståendet stämmer är det både märkligt och allvarligt att man på institutionen inte ens kan förklara hur man hanterat externa forskningsmedel, säger Maria Thuvesson.

Men stämmer det som prefekt Cecilia Wallerstedt säger, att institutionens krångliga beräkningsmodell i realiteten inte drar någon forskningstid från de externa projekten, ja då har hon inte så mycket att invända.

– Om effekten blir att en forskare blir skyldig timmar på annat håll så är det ingen fråga för oss. Det är en arbetsgivarfråga.

MARIA THUVESON framhåller att modellen på IPKL skulle kunna vara en parallell till den mer uppmärksammade Lunda-modellen, även kallad Trappan. Enligt den måste en forskare som till exempel får ett externt anslag som ger 25 procent forskningstid "bekosta" hälften, alltså 12,5 procent, med forskningstid som hen redan har i sin ordinarie tjänst. Inte heller det kan Vetenskapsrådet göra så mycket åt.

– Men det är klart att det potentiellt kan vara ett problem om externa medel bygger institutionerna, om duktiga forskare indirekt finansierar forskare som inte lyckas dra in några medel.

MEN ATT FORSKARE vänder sig till Vetenskapsrådet för att klaga på hur deras forskningspengar hanteras sker mer eller mindre aldrig.

– Forskaren vill ha kvar sitt bidrag och har inte alltid så mycket att sätta emot.

LARS NICKLASON

Vad kan GU göra centralt för att styra upp hanteringen av externa medel?

Vi ställde tre frågor till Göran Landberg, vice-rektor med ansvar för forskningsfrågor.

Är det rätt eller fel att låta externa medel hjälpa till att finansiera annan verksamhet?

– Får man en viss mängd pengar för att göra en viss tid i ett projekt så måste man ges möjligheter till det. Vår plan från ledningen är att se över den här typen av frågor för att kunna ge någon slags rekommendation. Men det är ett jättearbete. Vi får inte glömma att svaret ligger på institutionerna och att man kan räkna på lite olika sätt. Överlag tror jag man hanterar det ganska bra.

Men ingen av de institutioner som GU Journalen talat med har ens några skrivna riktlinjer för hantering av externa medel. Borde man inte ha det?

– Huruvida det behövs en formell GU-policy kring detta eller inte får vi fundera på tillsammans med fakulteterna. I forskningsnämnden finns alla fakulteter representerade. Det är en stor fördel.

Men vi pratar om institutionsnivå – inte ens där verkar det förekomma några skrivna riktlinjer utan man verkar mest gå efter institutionens vedertagna praxis.

– Om problemen du pratar om är ett stort hinder och inte bara enstaka olycksfall så är det viktigt att vi har en policy. I grund och botten försöker vi optimera forskningstid kontra undervisningstid. Självvärderingen i RED19 belyser också hanteringen så vi kan inventera vilka strategier som finns och hur de följs upp.

Foto: KRISTIAN POHL

Forskaren vill ha kvar sitt bidrag och har inte alltid så mycket att sätta emot.

MARIA THUVESON

Läroarutbildningen behöver effektiviseras och förtydligas

Läget är akut. Läroarutbildningens organisation och ansvarsförhållanden behöver effektiviseras och förtydligas. Detta enligt en ny utredning som bland annat föreslår att ett gemensamt planeringsverktyg införs, att samverkansrådets roll stärks och att Samordningsnämnden för läroarutbildningarna (SOL) blir programansvarigt organ för samtliga ämnesläroarutbildningar.

OMORGANISATIONEN AV läroarutbildningen, som gett fakulteterna en mer framträdande roll, har varit omdebatterad. Redan när den genomfördes 2016 fanns kritiska invändningar. Många var rädda för att organisationen riskerade att bli för komplicerad och ansvaret ottydligt.

Och precis så har det blivit. - Sedan de läroarutbildningsgemensamma ekonomiska rutinerna som man hade tidigare försvunnit har de blivit svårt för institutionerna att samarbeta. Folk känner inte att de har koll, man får inte beslut i tid om att man ska vara med och genomföra kurser. Det skapar misstro. ”Förlor vi det här uppdraget nu för att den kursansvariga institutionen vill ha det själv för att förstärka sin ekonomi?” Strukturen motverkar också att kurssamarbeten mellan institutioner genomförs och kursutvecklingsfrågor blir

eftersatta, säger Stina Sundling, ordförande i den arbetsgrupp som under våren, på uppdrag av rektor, arbetat fram nya förslag för den fortsatta implementeringen av läroarutbildningens nya organisation.

- Det har varit ett komplext och svårt uppdrag, men en sak har gjort det lättare. I princip har alla man pratat med (och det har varit många) vittnat om samma saker. Folk jobbar hårt. Slår knut på sig själva. Vill verkligen att det ska fungera och att studenterna ska gå skadefria.

- Vår bedömning är att det inte är hållbart på sikt. Det skapar stress och dålig arbetsmiljö. Man arbetar med ekonomiskt och administrativt krångel istället för innehåll, utveckling och kvalitet.

RAPPORTEN LÄGGER fram två förslag för att komma åt problematiken. Det första riktar in sig på det mest akuta och föreslår att ett gemensamt planeringsverktyg införs för att effektivisera processerna kring ekonomi, budget och planering. Hur detta utformas blir en fråga för programansvariga parter med stöd av ekonomienheten.

I det första förslaget fråntas också SOL sitt övergripande kvalitetsansvar.

- Som det är nu har SOL kvalitetsansvar över utbildningar som Utbildningsvetenskapliga fakulteten har programansvar för. Samtidigt har vi en beslutsordning som säger att ansvarigt fakultet ska ha

kvalitetsansvaret. Skulle vi till exempel få kritik i en utbildningsgranskning är kvalitetsansvaret i dagsläget ottydligt.

MEN DENNA ”quickfix” gör inte verksamheten hållbar på sikt. För det krävs dessutom organisatoriska förändringar.

Det verksamhetsstöd för delar av läroarutbildning som idag finns vid Gemensamma förvaltningen, flyttas till en särskild verksamhet.

STINA SUNDLING

I sitt andra förslag föreslår arbetsgruppen att SOL renodlas till programansvarigt organ, alltså motsvarande fakultet, för utbildningarna som leder till ämnesläroarexamen.

- Samtidigt föreslås att Utbildningsnämnden övertar SOL:s roll som övergripande organ för utbildningsfrågor

som behöver samordnas. Det här är egentligen ingen omfattande förändring, men det renodlar nämndstrukturen, säger Stina Sundling.

Det verksamhetsstöd för delar av läroarutbildningen som idag finns vid Gemensamma förvaltningen, flyttas till en särskild verksamhet.

- Det är en typ av verksamhet som man normalt inte genomför på en central förvaltning. Vi har nationella enheter där föreståndare är direkt underställda universitetsdirektören. Vi tänker oss något liknande här.

ARBETSGRUPPEN VILL också ge Samverkansrådet en stärkt roll.

- I vår dialog med GU:s externa parter har det tydligt kommit fram att de bara vill ha en väg in till oss. Men i den nya organisationen har ansvaret blivit ottydligt. Det blir rörigt, det är till exempel svårt att veta hur den verksamhetsförlagda utbildningen ska kunna utvecklas, säger Stina Sundling som i slutet av april lämnade över rapporten till rektor.

- Nu analyserar vi förslagen, ser vad vi kan ta till oss direkt och vilka frågor som kan hanteras på längre sikt, säger rektor Eva Wiberg. I den här diskussionen behöver vi även ta ställning till om vi behöver komplettera med en extern utredning på något område.

LARS NICKLASON

Höjda anslag bättre än konkurrens

Alla tror att ökad konkurrens om forskningsmedel i grunden är bra och leder till bättre resultat.

Men ökad basfinansiering ger mer valuta för pengarna, visar en ny studie som Ulf Sandström, expert inom forskningspolitik, har gjort.

SVERIGE HAR, internationellt sett, en hög andel forskningsmedel (cirka 60 procent) som söks i konkurrens av forskare vid universitet och högskolor. Om istället en större del av dessa resurser hade gått direkt till lärosätena genom högre basanslag hade chansen till framstående forskningsresultat ökat kraftigt, menar Ulf Sandström, forskare vid KTH och före detta gästprofessor vid GU, som i en studie har undersökt 18 nationella forskningssystem och sambandet mellan resurser och resultat. Det visar sig gå på tvärs mot de vanliga föreställningarna.

– VÅR ANALYS UTMANAR den rådande uppfattningen att konkurrens och starka universitetsledning gör forskare mer effektiva och produktiva. Forskningspolitiska företrädare har en överdriven tro på projektfinansiering. Inget i vår studie tyder på att ökad konkurrens leder till att forskare höjer sig och presterar bättre.

– Istället gör konkurrensen att fler dras mot mittfåran, väljer säkra kort och kör projekt inom väletablerade program. Resultat som skulle ha blivit nydanande blir istället mainstream, man vågar inte ta ut

– Tvärtom kan vi visa att system med hög andel basfinansiering leder till en kvalitetshöjning, säger Ulf Sandström.

svängarna och pröva nya hypoteser av rädsla för att bli nekad anslag, säger Ulf Sandström.

Forskarna har studerat hur inflödet av pengar i olika system påverkar produktionen av högciterade forskningspublikationer. Länder med hög andel extern finansiering, exempelvis Sverige, Finland och Storbritannien, presterar sämre än väntat. Länder däremot med relativt hög andel basfinansiering, som Holland och Danmark, genererar mer forskning

av högsta kvalitet.

– Ökad externfinansiering ger inte så stor utväxling som man kan tro. Holländska akademiker är mest effektiva av alla.

ETT ANNAT RESULTAT är att länder med någon form av utvärderingssystem generellt presterar bättre än där det inte finns ett sådant.

– Det spelar ingen roll vilket system man har utan effekten blir ändå densamma, oavsett om det är kopplat till belöning-

ar eller bestraffningar, konstaterar Ulf Sandström.

Följden blir att Sverige är ett av flera länder som går miste om högkvalitativ forskning på grund av ineffektivt använda resurser.

Ulf Sandströms råd till politikerna och beslutsfattarna är att öka basfinansieringen.

– Det krävs en radikal omsvängning. Politikerna måste angripa problemet i grunden. Regeringen säger att de vill men vågar inte ta tag i det eftersom det skulle utmana forskningsrådets starka ställning. Den nuvarande regeringens forskningspolitik leder till än större urholkning av basresurserna.

Text och foto: **ALLAN ERIKSSON**

Fakta

Studien av Ulf Sandström och Peter van den Besselaar baseras bland annat på forsknings- och utvecklingskostnader enligt OECD-statistik och uppgifter om basfinansiering från 18 länder åren 2000–2009. Statistiken för publicering avser åren 2002–2011. Undersökningen *Funding evaluation, and the performance of national research system* är publicerad i Journal of Informatics (2018).

Ulf Sandström, tillsammans med Agnes Wold, har i tidigare undersökningar visat att forskare har större chanser till genombrott om de publicerar fler vetenskapliga artiklar. En analys, baserad på 48 000 forskares publikationer, visar dessutom att kvinnor har sämre chanser att få genomslag för sin forskning.

Språkskrapan överges

Nybygget skulle leda till mer utrymme för personal och studenter. Istället får Humanisten lämna Språkskrapan och kan därmed spara ett par miljoner kronor per år – men först i januari 2020 när Nya Humanisten står klar.

Det är ett sätt att bromsa hyreskostnaderna i en tid då fakulteten har växande underskott.

I FEBRUARI LÄMNADE Humanistiska fakulteten in en begäran till rektor om att få lämna Språkskrapan. Denna avsiktsförklaring ställde sig samtliga prefekter bakom, enligt Gunnar Bergh, prefekt vid institutionen för språk och litteraturer.

Följden blir att alla sex institutionerna på fakulteten nu ska beredas plats enbart i den om- och tillbyggda Humanisten: dels de befintliga lokalerna, dels de tre tillbyggda länkarna och dels den nya sexvåningsbyggnaden i väster.

Det är idag svårt att uppskatta hur mycket fakulteten kommer att spara, men det handlar enligt preliminära siffror om 3-5 miljoner kronor per år.

I JUNI KOM SÅ beskedet att GU får lov att bryta det befintliga hyresavtalet med Akademiska Hus vad gäller Språkskrapan, utan några motkrav eller skadestånd. Men än så länge är inga papper underskrivna.

- Det har varit intensiva förhandlingar, och vi har landat i en överenskommelse som efter omständigheterna blir en bra lösning, säger

Mårten Tiselius, chef för strategisk fastighetsutveckling. Akademiska Hus ser förstås en möjlighet att göra något annat med byggnaden. Kanske kan den rymma forskar- och studentbostäder i stället?

Dekan Marie Demker betonar vikten av att planera långsiktigt så att hyreskostnaderna inte skenar iväg.

- Det är bra att vi har fått klartecken. Vår ekonomi är ju ansträngd och vi behöver minska hyreskostnaderna så gott det går. Vi måste projektera om i de ombyggda delarna av huset. Men förändringarna sker i samarbete med berörd personal, och alla kommer att få plats.

Generellt kan man säga att det var ett stort misstag att inte evakuera hela Humanisten från början.

GUNNAR BERGH

Den främsta orsaken är fakultetens stora underskott, som förvärrades under 2017, totalt 44 miljoner kronor. I år förväntas det bli ungefär lika mycket. Återlämnandet av Språkskrapan löser dock inte fakultetens ekonomiska trångmål, påpekar Gunnar Bergh.

- Vi sitter i ett tuffare kostnadsläge idag, där högkonjunkturen i det omgivande samhället innebär färre studenter och därmed lägre inkom-

Fotocollage: JOHAN WINGBORG

ster. Och framtida högre lokalhyror gör inte saken bättre.

Det blir ett knepigt pussel att lägga: tidigare planer och skisser måste göras om, samtidigt som tre av institutionerna fortsätter att flytta runt på en byggarbetsplats som präglas av buller, damm, avstängd ventilation och stora störningar av undervisningen.

- Beskedet att vi får lämna Språkskrapan var välkommet, men det tog lång tid att få fram. Nu ligger vi lite sent i planeringsprocessen, främst när det gäller förberedelserna inför vår stora flytt i augusti. Vi vet ännu inte fullt ut var vi ska sitta och under tiden, när byggnadsarbetet nu intensifieras, kan vi bara rekommendera vår personal att vistas så kort tid som möjligt i lokalerna och i stället försöka arbeta hemifrån så gott det går.

Gunnar Bergh tycker att planeringen har tagit väl lång tid.

- Generellt kan man säga att det var ett stort misstag att inte evakuera hela Humanisten från början. Jag förmodar att det fanns ekonomiska motiv bakom detta olyckliga beslut som drabbat personal och studenter.

Förra sommaren tog fakultetsledningen beslutet att flytta den administrativa delen till provisoriska lokaler på Ekländagatan, eftersom arbetsmiljön inte var acceptabel.

DET FINNS MÅNGA olösta problem som påverkar arbetsmiljön, menar Gunnar Bergh. Hur påverkar de krympta ytorna exempelvis den rumsfördelning som ska göras i höst?

- Det är inte troligt att alla anställda kan få ett eget rum, men hur tätt vi ska sitta och vem som sitter tillsammans med vem är i nuläget oklart. Och vad händer med våra stora bokbestånd? Det är frågor som personalen vill ha svar på.

Men enligt Marie Demker har aldrig ambitionen varit att alla ska få eget rum.

- Alla anställda kommer att ha en egen arbetsplats och alla inplaceringar sker i tätt samarbete med berörda prefekter.

ALLAN ERIKSSON

Slutfas för nytt Ladoksystem

Utvecklingen av Ladok3, som är systemets arbetsnamn, har pågått sedan 2012. Men i höst är det alltså dags för det nya systemet. Nu erbjuds utbildningar och det sista arbetet med hur Ladok3 ska användas på bästa möjliga sätt pågår för fullt.

- Vi befinner oss i en intensiv period, säger Barbro Carlsson, projektledare för Ladok3 vid GU.

NUVARANDE LADOK bygger på en teknik som har använts sedan 1980-talet som sedan dess successivt har byggts på med nya tillägg för att tillmötesgå exempelvis nya lagkrav. Barbro Carlsson menar att ett viktigt mål för det nationella utvecklingsprojekt som utvecklar Ladok3 har varit att det ska vara ett enhetligt system för alla 37 lärosäten som idag använder Ladok.

- Tidigare har systemet gått att modifiera och använda på egna sätt. Nu blir det en gemensam programvara för alla.

Det första lärosätet att övergå till Ladok3 gjorde det redan under höstterminen 2016 och det sista lärosätet kommer att införa det nya systemet före jul i år. Göteborgs universitet kommer att vara femte sist ut.

- VARJE GÅNG ETT nytt lärosäte inför systemet stängs det ner helt i några timmar. Hade vi hört till de tidiga att byta hade systemet kanske legat nere några timmar varannan vecka under en lång period och då hade det riskerat att få ett dåligt rykte, förklarar Barbro Carlsson.

Sedan i februari 2016 har en förhandsversion av Ladok3 funnits tillgänglig. Barbro Carlsson uppmanar så många som möjligt att börja använda den.

- De som börjar använda den kommer att vara betydligt mer förberedda när vi byter till Ladok3, för alla andra kommer allting att vara väldigt nytt.

En stor skillnad är att lärare nu själva kan rapportera resultat istället för att behöva gå via en administratör.

Foto: PRIVAT

I och med att det blir digitalt blir det mer lättillgängligt.

BARBRO CARLSSON

- De flesta lärare som har börjat använda Ladok3 resultat tycker att det är väldigt smidigt. Det har funnits lite oro kring att detta skulle innebära extra arbete men det handlar ju faktiskt om att ersätta en annan arbetsuppgift, säger Barbro Carlsson.

Både hanteringen av programmen och forskarutbildningen kommer att få bättre stöd i och med Ladok3 och fler uppföljningsmöjligheter, bland annat digitala examensbevis och attestering av betyg.

- I OCH MED att det blir digitalt blir det mer lättillgängligt. Man kortar ner ledtider i framför allt resultatrapporteringen vilket innebär att studenterna kan få ut sina resultat snabbare.

Barbro Carlsson säger att lanseringsarbetet har varit omfattande.

Det gamla systemet stängs i slutet av vecka 43 och Ladok3 öppnar måndag vecka 45.

- Det sker så att säga över en natt, även om det är en väldigt lång natt.

JOACIM SCHMIDT

Titelinflation

Göteborgs universitet håller på att bli det lärosäte i landet som internrekryterar flest professorer.

Det innebär att den främsta lärartjänsten inte behöver utlysas, till skillnad från alla andra anställningar vid universitetet.

Bra eller dåligt? Utredaren Olle Häggbom menar att systemet behöver ändras radikalt.

STORA INTERNATIONELLA universitet sätter en ära i att rekrytera de bästa. Det är en hård sällning innan en intern kandidat kan få en professors-tjänst.

Göteborgs universitets professorer är dock i huvudsak befordrade: 71 procent om Sahlgrenska akademien undantas. Samma sak gäller universiteten i Stockholm, Uppsala och Malmö.

- Lunds universitet befordrar däremot bara om det ligger i lärosätets intresse. Rent praktiskt verkar det dock inte ha någon betydelse, alla som sökt befordran till professor har fått det fram tills nyligen. Och trots att Karolinska Institutet helt tagit bort rätten att bli befordrad rekryterar man ändå i huvudsak från det egna lärosätet, berättar Olle Häggbom, författare till utredningen *Den främste läraren - att bli professor*.

Ett skäl till att de lektorer som söker befordran som regel också får det, kan vara psykologisk, menar Olle Häggbom.

- **BO ROTHSTEIN HAR** påpekat att vid en utlysning rangordnas de sökande. Vid en sakkunnig befordran är det tuffare att komma fram till att den sökande inte duger, det är ju att inkompetensförklara den personen.

Det är i huvudsak de stora lärosätena som befordrar professorer. De mindre lärosätena har inte lika stor rekryteringsbas utan är tvungna att

söka professorer på andra håll.

- Det finns flera uppenbara risker med att flertalet professorer befordras, bland annat minskad rörlighet och förnyelse, sämre kvalitet samt bristande jämställdhet, menar Olle Häggbom. Han tillägger dock att rätten att prövas för befordran till professor även har positiva sidor.

- **BEFORDRAN KAN** vara motivationshöjande och är också billigare och enklare för institutionerna än att rekrytera eftersom man inte behöver lova fördelaktiga villkor, som tid för forskning, doktorander, utrustning och så vidare. Den som befordras är dessutom ofta etablerad i verksamheten, tillhör en forskargrupp och deltar i undervisningen.

Enligt högskolelagen är det rektor som fattar beslut om tillsättande av professor, vare sig det handlar om befordran eller rekrytering.

- Men om det i praktiken är så att den som gnetar på mer eller mindre automatiskt blir professor, oavsett behoven, så är ju inte rektors beslutsfattande särskilt strategiskt. Och eftersom mycket av de resurser som borde användas för strategisk rekrytering äts upp av de redan anställda, får lärosätena svårt att värva de bästa. Risken finns att forskningsfinansierarna de facto tar över rekryteringen av forskare.

Lösningen är, menar Olle Häggbom, att dels göra en översyn över meriteringskrav och bedömningsgrunder och därefter kanske höja kraven, dels att tydliggöra professorns roll och arbetsuppgifter. Rektor, som idag av omständigheterna mest fungerar som expeditör i beslutsprocessen, behöver också komma in tidigare i processen. Exemplet Lund visar att rätten till befordran troligen behöver tas bort om universitetet inte ska närma sig 100 procent befordrade.

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

	Befordrade	Ledigkungjorda
HUMANIORA		
Göteborgs universitet	75 %	25 %
Stockholms universitet	48 %	52 %
Lunds universitet	64 %	36 %
Uppsala universitet	56 %	44 %
SAMHÄLLSVETENSKAP/JURIDIK		
Göteborgs universitet	78 %	22 %
Stockholms universitet	57 %	43 %
Lunds universitet	76 %	24 %
Uppsala universitet	57 %	43 %
MEDICIN/FARMAKOLOGI		
Göteborgs universitet	38 %	62 %
Stockholms universitet	-	-
Lunds universitet	52 %	48 %
Uppsala universitet	53 %	47 %
NATURVETENSKAP/TEKNIK		
Göteborgs universitet	71 %	29 %
Stockholms universitet	59 %	41 %
Lunds universitet	73 %	27 %
Uppsala universitet	71 %	29 %

Andel professorer 2016–12–31, befordrade och ledigkungjorda

Fakta

1999 ändrades högskolelagen så att lektorer fick rätt att prövas för professorskompetens om de uppfyllde vissa fastställda meriter. Syftet var att öka antalet professorer.

I samband med autonomi reformen 2011 ändrades lagen: Lärosätena fick själva besluta om befordran utifrån sina behov. Fyra lärosäten behöll den gamla rätten: universiteten i Göteborg, Stockholm, Uppsala samt Malmö högskola.

Utredaren Olle Häggbom har för Göteborgs universitets räkning skrivit rapporten

Den främste läraren - att blir professor. Antal professorer i rapporten: 516. Andel kvinnor: 32 procent.

59 procent av professorerna vid Göteborgs universitet har befordrats och 41 procent har fått anställning genom ledigkungörande. Sahlgrenska akademien har lägst andel befordrade, 39 procent. Samhällsvetenskap har 83 procent. Utbildningsvetenskap har högst andel, 86 procent.

Läs rapporten på:
www.gu-journalen.gu.se.

Svårt och dyrt att rekrytera bra

Svårt och dyrt – det är orsaken till att många fakulteter hellre koncentrerar sig på yngre, lovande forskare än på att rekrytera seniorer som redan nått framgång.

Sahlgrenska akademien varnar dock för att rekryteringssystemet riskerar bli alltför slutet.

JAN SMITH, dekan på IT-fakulteten, delar inte alls Olle Häggboms syn på behovet att ändra befordringsrätten.

- En liten fakultet kan inte konkurrera internationellt med löner för seniora forskare. Vår strategi är istället att rekrytera yngre personer, exempelvis till biträdande lektorat. Och för att attrahera de starkaste kandidaterna är det avgörande att kunna erbjuda möjligheten att bli professor. Vi står nu inför en stor utmaning att få in nya forskare och lärare inom artificiell intelligens. Att anställa redan etablerade forskare inom området är omöjligt, dels eftersom det inte finns

så många personer med den kompetensen, dels på grund av det extrema löneläget. Därför siktar vi in oss på internationellt lovande yngre forskare med stor potential.

Också **Elisabet Ahlberg**, dekan på Naturvetenskapliga fakulteten, anser att en tydlig karriärväg är en stor fördel vid rekrytering av unga forskare.

- En potentiell svårighet är dock, som Olle Häggbom påpekar, att

Foto: ALLAN ERIKSSON

Olle Häggbom har utrett hur man blir professor.

En liten fakultet kan inte konkurrera internationellt med löner för seniora forskare.

JAN SMITH

sakkunniga tenderar att hellre fria än fälla. Därför behövs tydliga riktlinjer till de sakkunniga och befordringskriterierna måste sättas så att universitetet verkligen anställer dem som har goda förutsättningar att utveckla verksamheten inom både undervisning och forskning.

Elisabet Ahlberg håller också med Olle Häggbom om att rekryteringar bör hanteras på fakultetsnivå för att säkerställa att de bästa anställs samt för att underlätta den långsiktiga kompetensförsörjningen inom fakulteten.

- **INITIERING AV** anställningar kan dock även fortsättningsvis komma från institutionerna. Den process Naturvetenskapliga fakulteten har idag fungerar alldeles utmärkt: Hela lärarförslagsnämnden deltar i provföreläsningar och intervjuer och för varje enskilt ärende finns prefekt och ytterligare en person från institutionen med som fullvärdiga medlemmar i lärarförslagsnämnden.

Den enda fakultet som vill ta bort rätten att befordras, och ersätta den med "möjlighet för prövning till befordran", är Sahlgrenska akademien.

- Det är viktigt att vi tillförsäkrar oss om att vi verkligen tillsätter lärartjänsterna med de personer som har störst kompetens,

förklarar dekan **Agneta Holmäng**. Därför är regeringens beslut att biträdande lektor har rätt att provas för befordran till lektor ett stort problem. Detta, tillsammans med befordransrätten för lektor till professor, gör att vi får ett slutet system med små möjligheter till öppen konkurrens samt svårigheter att externrekrytera. Vi vill istället se breda utlysningar på varje nivå i karriärstegen för lärare.

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

Vill sprida konsten över hela GU

– Konst är nödvändigt, säger Sanne Kofod Olsen, än så länge rektor för Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler i Köpenhamn.

Men snart packar hon väskan och flyttar till Göteborg. Den 1 september blir hon nämligen ny dekan för Konstnärliga fakulteten.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

HON ÄR KONSTHISTORIKER, utbildad i Köpenhamn, och har ägnat hela sitt vuxna liv åt att studera, kurera, undervisa och skriva om konst.

Framför allt är det samtidskonst som intresserar Sanne Kofod Olsen. Under sin tid som direktör för Museet för Samtidskonst fokuserade hon särskilt på performance och ljudkonst.

- Performance är spännande eftersom det är ett sätt att låta bildkonst, dans, koreografi och musik få mötas. För mig, som mest ägnat mig åt bildkonst, har det varit ett sätt att få inblick även i andra konstformer, vilket jag förstås kommer att få ännu större möjligheter till som dekan för Skandinaviens bredaste konstnärliga fakultet.

Just nu befinner sig Konstnärliga fakulteten dessutom i en stark utvecklingsfas. I januari 2020 ska två institutioner, Akademin Valand och HDK, slås samman. Samtidigt pågår arbetet med Konst 2025, som handlar om att samla alla konstnärliga verksamheter under ett tak i anslutning till Humanisten vid Näckrosparken.

OCH JUST MÖJLIGHETEN att mötas över olika gränser, både inom och utom fakulteten, är viktigt, menar Sanne Kofod Olsen.

- Som dekan kan jag inte bestämma att lärare och studenter ska börja samarbeta på nya sätt. Däremot kan jag skapa plattformar som underlättar oväntade möten. Det faktum att fakulteten är så bred, och dessutom är en del av ett stort universitet, kan utnyttjas på alla möjliga intressanta sätt. Många konstformer tar ju upp teman som kan rikta sig till naturvetenskap, juridik eller någon samhällsfråga. Ett exempel är hållbarhet, som engagerar många konstnärer, forskare och studenter. Så jag ser oändliga möjligheter att samarbeta med olika delar av universitetet.

Och att konstnärliga utbildningar, som förr bedrevs på särskilda yrkeskolor, de senaste decennierna blivit en del av universitetet, innebär ett väldigt framsteg, menar Sanne Kofod Olsen.

- Det har inte minst möjlig-

Sanne Kofod Olsen

Bakgrund: Har studerat konsthistoria vid Köpenhamns universitet, skrev masteruppsats om feministisk kropps- och performancekonst i USA. Var rektor för Det Fynske Kunstakademi 2005–2009, direktör för Museet för Samtidskonst 2009–2014, blev 2014 utnämnd till rektor för Det Kongelige Danske Kunstakademis Billedkunstskoler. Hon har bland annat arbetat med utveckling av konstutbildningarna, grundat på stu-

dentcentrerat lärande. Hon har också skapat forskningsenheten Institut för konst, skrift og forskning. Hon är medlem i Danmarks konstråd samt ledamot av Novo Nordisk Fonden. Den 1 september blir hon dekan för Konstnärliga fakulteten.

Ny prodekan blir Henric Benesch, arkitekt och universitetslektor i design.

Får en konstnär göra vad som helst så länge hen inte bryter mot lagen?

gjort utveckling inom konstnärlig forskning där Göteborgs universitet ligger långt framme. Fortfarande kvarstår frågan vad konstnärlig forskning egentligen är och hur den kan utvecklas i sin egen rätt. Allt behöver inte vara teori eller följa ett strikt akademiskt spår; konstnärer måste kunna utforska olika material, metoder och konstformer på de sätt som passar dem.

SANNE KOFOD OLSEN menar också att internationalisering är viktigt.

- Konstnärliga fakulteten ligger väl framme även där och har en rad samarbeten med andra länder, exempelvis Nordplus, där nordiska och baltiska lärosäten samarbetar, och ELIA, European League of Institutes of the Arts. Att fakulteten lockar studenter och lärare från hela världen och arrangerar konserter, utställningar och andra evenemang

är förstås bra för skolan. Men det är också viktigt för stadens kulturliv. Göteborg behöver oss men vi behöver också göteborgarna, för utan publik ingen konst.

Konst handlar om att skapa känslor och ge nya upplevelser, påpekar Sanne Kofod Olsen.

- Men konsten är också nödvändig eftersom den ger unika tillfällen att reflektera över oss själva, hur vi förhåller oss till andra och hur det är att vara någon annan.

KONSTEN KAN OCKSÅ ifrågasätta, provocera, utmana gränser - och därmed såra människor. Förra året blev det exempelvis mycket rabalder kring en Valand-student som ville ställa ut en skulptur som utifrån en viss vinkel kunde uppfattas som ett hakkors. Alldeles före invigningen ändrade dock studenten konstverket.

- Får en konstnär göra vad som helst så länge hen inte bryter mot lagen? Konst handlar ju också om makt och vad händer när man använder sin förmåga att uttrycka sig gentemot människor som redan befinner sig i underläge? Det finns inga enkla svar som fungerar i alla situationer, men det är en fråga som är viktig att ständigt reflektera över, inte minst för mig. För jag älskar ju konst. ■

Studenter som konsulter i företag

**Hur får man ut den senaste forskningen till näringslivet?
Ett sätt kan vara att göra som Johan Magnusson och låta studenterna praktisera som konsulter i ett företag.
Till hjälp finns Forsknings- och innovationskontoret.**

NÄR ANDERS JANSSON på utvecklingsföretaget CEVT frågade Johan Magnusson, docent på institutionen för tillämpad IT, om han kunde medverka som extern rådgivare var hans första reaktion att han inte hade tid.

- Men sedan kom jag på att ett sådant uppdrag ju vore perfekt för våra masterstudenter på delkursen *Styrning för digital förmåga*. Så tillsammans med Anders satte jag samman lämpliga uppgifter för studenterna att jobba med.

Först drillades studenterna under fem intensiva veckor med den senaste forskningen inom digital styrning och kontroll, där kurslitteraturen bland annat bestod av ännu opublicerade artiklar från institutionen. Sedan var det dags att omsätta kunskaperna i praktisk verklighet under tre veckors konsultarbete för CEVT.

FÖR ATT GÖRA samarbetet smidigt anställdes studenterna av bolaget GUPAAB, GU Project Accelerator AB, som bildats just för att underlätta universitetets samarbete med näringslivet. De tog hand om allt pappersarbete, vilket underlättade för samtliga parter.

Sophie Rossing är en av trettiotalet studenter som gick kursen.

- Vi delades in i tre grupper med olika uppgifter: en grupp skulle undersöka hantering av så kallad skugg-IT, alltså IT-lösningar som medarbetarna själva kommer på men som inte är sanktionerade av ledningen.

En annan grupp tittade på portföljmanagement och en tredje undersökte företagets digitala arv, alltså de IT-lösningar som finns idag.

- Det digitala arvet kan ses som en skuld som påverkar företagets framtida investeringar; har man satsat på ett system som snabbt blir föråldrat är det svårt att bara byta.

STUDENTERNA FICK intervjua ett trettiotal personer i företaget, berättar Sophie Rossing.

- Ledningen hade redan bokat alla möten så det var bara att sätta igång. Vi fick också tillgång till en säker IT-miljö som installerades på våra laptoppar. På så sätt kunde vi dela dokument utan att oro oss för att bryta någon sekretess.

Sophie Rossing menar att det mest spännande med praktiken var att kunna jämföra vad forskningen säger med hur det faktiskt fungerar ute i verkligheten.

- Och det var fantastiskt att alla på CEVT var så öppna och villiga att släppa in oss. En kompis och jag hoppas därför kunna skriva vår masteruppsats på CEVT.

Studenterna kastades in i den dagliga verksamheten. De fick göra både gruppintervjuer och intervjuer med individuella medarbetare på alla nivåer och fick på så sätt ordentlig överblick över företaget.

Och mötet med studenterna var enbart positivt och stimulerande, menar Anders Jansson på CEVT.

- PRAKTIKEN AVSLUTADES med väldigt bra slutpresentationer som gav en hel del ögonöppnare och många medarbetare passade på att komma och lyssna. Vi är ett ungt bolag, så exempelvis teknisk skuld har vi än

- Universiteten måste bli mycket bättre på att samarbeta med det övriga samhället, menar Johan Magnusson.

så länge inte så mycket av. Men ju tidigare vi tänker på vilken teknik vi vill ha i framtiden desto bättre. Studenterna gav oss värdefulla rekommendationer för framtiden, som vi kommer att ha nytta av.

Studenterna författade också två olika rapporter.

- Dels skrev de en detaljrik konsultrapport enbart för CEVT. Dels skrev de en akademisk artikel

Så här förenklas samverkan

som de sedan presenterade för sina handledare.

Att företag öppnar sig för studenter är viktigt, menar Anders Jansson.

- Vill vi ha bra studenter som verkligen kan tillföra ny kunskap måste näringslivet vara villigt att ställa upp. Dessutom är det roligt med unga människor som är nyfikna, ställer frågor som tvingar en att reflektera och tillför ny energi.

Studenter som arbetar med riktiga problem ute i verkligheten får kunskaper de inte kunnat få i ett klassrum, påpekar Johan Magnusson.

- Dessa erfarenheter kan de dessutom skriva in i sitt cv. Men

Det finns många sätt att samarbeta på men varför inte använda sig av alla duktiga studenter?

JOHAN MAGNUSSON

också för företaget är det värdefullt med studenter som kan bidra med den senaste forskningen som kan nyttiggöras med en gång. Studenterna har ju dessutom handledning under hela projektet, som företaget indirekt alltså också har tillgång till. Att GUPAAB dessutom tar hand om allt pappersarbete gör att allt samarbete blir väldigt enkelt.

Johan Magnusson hoppas kunna fortsätta samarbetet med näringslivet och med GUPAAB i fler kurser.

- Överhuvudtaget måste universiteten ta på sig ett mycket större ansvar när det gäller att föra ut forskning i samhället. Utvecklingen går fort och om forskningsfronten inte kommer arbetslivet till godo kommer hela samhället att backa. Det finns många olika sätt att samverka på, men varför inte använda sig av alla duktiga studenter?

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Samarbeta med näringslivet i ett kortare projekt?

Det kan vara lockande men är inte helt enkelt.

- Det är därför GUPAAB finns, förklarar Andrew Telles på Forsknings- och innovationskontoret.

TANKEN MED GUPAAB, GU Project Accelerator AB, är att underlätta kontakter mellan universitet och näringsliv.

- Det kan exempelvis handla om en lärare som vill ge studenterna verkliga problem att arbeta med och därför kontaktar ett företag för samarbete. Men för att samarbetet ska vara juridiskt säkert måste prefekten fylla i en massa papper, vilket blir krångligt och tar tid. Risken är att läraren tycker att det är för besvärligt och ger upp, förklarar innovationsrådgivare Andrew Telles.

Också för företag kan det upplevas osäkert att skriva avtal med studenter.

- ISTÄLLET KAN MAN låta GUPAAB anställa studenterna som ska medverka i projektet. Bolaget tar fullt ansvar om något oförutsett skulle hända, alla handlingar som studenten får tillgång till skyddas och omfattas alltså inte av offentlighetsprincipen. Företaget får dessutom en tydlig part att samtala med. Ofta vill företaget betala en mindre ersättning till studenten, för att arbetet ska uppfattas som

mer seriöst, och det är förstås också enklare när studenten är anställd hos oss.

För att ett projekt eller en forskningsstudie verkligen ska bli givande gäller det att få så mycket informa-

Andrew Telles

tion som möjligt från det företag institutionen samarbetar med, förklarar Andrew Telles.

- För att företaget ska vilja öppna upp sig måste det förstås lita på att studenten

eller forskaren inte sprider företags-hemligheter vidare. Att studenten/forskaren är anställd vid ett bolag som garanterar sekretess gör det enklare att skapa förtroende.

ÖVERHUVUDTAGET ÄR GUPAAB ett verktyg som förenklar nyttiggörande utan att forskaren eller studenten behöver ha en affärsutvecklingsprocess, förklarar Andrew Telles.

- Forsknings- och studentprojekt ute på olika företag kommer nog att öka, tror Andrew Telles. Kvaliteten höjs om man får vara ute i verkligheten och se hur saker och ting faktiskt går till. Ett gott samarbete är något alla vinner på: universitetet, företaget och förstås studenten eller forskaren. Där kan GUPAAB göra nytta.

EVA LUNDGREN

Fakta

GUPAAB, GU Project

Accelerator AB, bildades 2016 och ägs av GU Ventures. Bolaget är till för att möjliggöra utveckling av projekt i forsknings- eller studentmiljöer med nyttiggörande-potential, där bolaget kan hantera intellektuell egendom för vidare värdeskapande. För mer information kontakta gärna Andreas Albertsson, andreas.albertsson@ventures.gu.se, Henric Rhedin henric.rhedin@gu.se eller Andrew Telles andrew.telles@gu.se.

INBLICK ←

DETTA HÄNDER JUST NU VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

269

RANKNING. Det är placeringen som GU hamnar på i årets QS World University Rankings. Universitetet stiger med 14 placeringar men det är svårt att veta orsaken på grund av mätningens instabilitet.

TRE NYA KAFÉER ÖPPNAR I HÖST

NYTT UTBUD. Det står nu klart att Eurest öppnar kaféverksamhet på tre ställen som varit stängda under året på grund av renovering: Kastanjen på Psykologen, HDK:s kafé och Lundbergskafé på Medicinareberget.

- Det blir ett enklare utbud av kaffe, smörgåsar, sallader, bakverk och godis, sådant som studenterna efterfrågar när de pluggar, säger Anna Wennergren som är biträdande kontraktchef på Eurest.

Andra nyheter är att Handelsrätten kommer att byggas om i sommar och att en restaurang på B-huset i Pedagogen slår upp dörrarna.

- Det kommer att finnas ett litet större utbud, mestadels vegetariskt. Vår inriktning är att det ska vara Kravmärkt, ekologiskt och närproducerat. Bland annat har vi tagit bort engångsmuggar för vatten, studenterna får istället ta med sig vattenflaska.

Enligt Björn Magnusson, som är hållbarhetsamordnare på Centrum för hållbar utveckling (GMV), kommer GU att utveckla utbudet tillsammans med Eurest.

- Det ska bli minst lika bra som Lyktan och mycket vegetariskt. Alla kaféer och restauranger ska vara Krav-certifierade före januari 2019. Ambitionen är högt ställd.

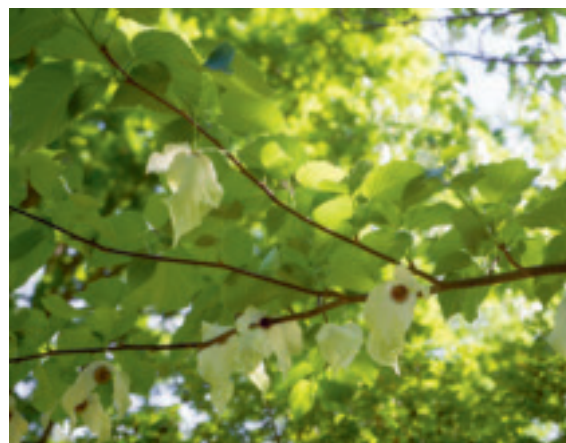

Foto: ALLAN ERIKSSON

BLOMMANDE KINESISKA TRÄD

BIODIVERSITET. Det sällsynta kinesiska näsduksträdet, varav ett finns i Japandalen, blommar bara en kort tid i slutet av maj och i början av juni och anses vara ett av de vackraste blommande träden i världen. Det är ett exempel på den biodiversitet som uppmärksammades den 22 maj på den Biologiska mångfaldens dag världen över.

50 MILJONER I ÖVERSKOTT

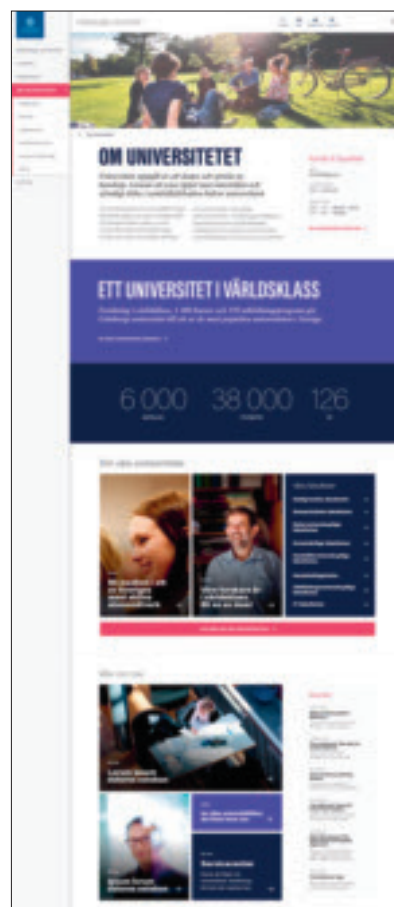
EKONOMI. Den interna uppföljningen efter fyra månader visar att GU sannolikt kommer att gå med ett plus på cirka 50 miljoner kronor i år. Enligt ekonomidirektör Peter Tellberg har man i år lagt en mer offensiv budget som förhoppningsvis landar i en ganska exakt prognos.

- Det är ett angenämt problem att GU har en mycket god ekonomi, säger Peter Tellberg. Vi gör mer undervisning och forskning men hinner inte göra slut på pengarna i den takt som bidragen och uppdragen kommer in. Många anslag kommer också in sent på året, vilket är omöjligt att ha en plan för.

Allt tyder på att GU, för 20:e året i rad, kommer att redovisa ett plusresultat. Om prognosen slår in kommer GU, vid årets slut, att ha ökat sitt myndighetskapital till 1 260 miljoner kronor.

- Vi skulle behöva gå med underskott flera år i rad för att beta av vårt stora balanserade kapital, säger Peter Tellberg. Vi måste anta utmaningen att omsätta mer resurser till verksamheten, så att studenterna får den kvalitet på undervisningen som de behöver och så att vi kan producera högkvalitativ forskning.

Den främsta orsaken till de årliga överskotten är att de externa forskningsbidragen fortsätter att öka, i år med 5 procent jämfört med samma tid förra året. Ett bekymmer är dock att GU inte når sitt takbelopp inom utbildning, det vill säga inte examinerar lika många som vi fått pengar för. I år gäller det Humanistiska fakulteten, IT-fakulteten och Sahlgrenska akademien.

NYA WWW.GU.SE

FORM. Under våren har koncept och design för universitetets nya webbplats tagits fram. Arbetet testas nu av Naturvetenskapliga fakulteten som är pilot i webbprojektet.

- Nya gu.se blir en gemensam webbplats för hela universitetet. Webbplatsen kommer att få en tydligare struktur med större fokus på sök. Designen ska hjälpa webbplatsens besökare att hitta rätt. Färg och stora ytor används för att kunna lyfta fram prioriterat innehåll och inspirera till läsning, säger Malin Carlgren, kommunikator och delprojektledare i webbutvecklingsprojektet.

För redaktören innebär det fler färdiga mallar för innehåll, men också större möjlighet att själv plocka ihop komponenter och på så sätt påverka webbsidornas utseende.

Läs mer: <https://medarbetarportalen.gu.se/webbutveckling>.

Kräver mer medel till forskning

Fler studenter, forskare och lärare. Tillväxtpotentialen hos IT-fakulteten är enorm, tycker Dick Stenmark som ska leda verksamheten de kommande sex åren.

DEN 14 JUNI utsågs Dick Stenmark av rektor till dekan för IT-fakulteten där han de senaste sex åren "värmst upp" i rollen som prodekan. Och det är en växande fakultet han ser framför sig.

- Vi har både forskning och utbildning som är väldigt aktuell och samhällsrelevant. Det finns en stor efterfrågan och ett stort behov av vår kompetens, och jag ser inte på något sätt att det skulle minska.

- Vi har högt söktryck, bra genomströmning och våra studenter får jobb. Därför vill jag att vi får ett större utbildningsuppdrag på sikt.

Men det finns en stor utmaning i det. Att ta in fler studenter är en sak. Att se till att undervisningen håller en hög kvalitet är en annan.

- **TAR MAN IN** dubbelt så många studenter och bedriver salsundervisning, ja, då är det bara att skaffa en större lokal. Men om man, som vi, jobbar mycket i projekt, grupparbeten och i seminarieform krävs mer personal. Vi har just nu en ganska ansträngd undervisningssituation. Vi har haft en del pensionsavgångar och även om vi rekryterar så har vi inte kunnat möta behovet av att öka personalstyrkan, utan i princip bara behållit status quo.

Generationsskiftet som man tagit sig igenom har inneburit att adjunkterna, som dragit ett stort undervis-

ningsklass, växlats ut och ersatts med yngre lektorer.

- Vi behöver nytt blod och vill anställa lektorer som aktivt bedriver forskning inom våra undervisningsområden. Det är viktigt att vår undervisning är forskningsanknuten. Men då måste vi ha mer fakultetsmedel. Det spelar ingen roll om staten ökar utbildningsbidragen, när inte motsvarande medel för forskning skickas med. Detta är en stor utmaning, men vi ska lösa det på något sätt.

ETT STEG PÅ vägen, tror Dick Stenmark, är att visa upp sig, att bli tydligare med vad IT-fakulteten gör och bidrar med.

- Teknik i Göteborg förknippas med Chalmers, men Göteborgs universitet har också utbildningar och kompetens inom IT. Vi täcker hela spannet från algoritmer och datavetenskap till organisatoriska- och samhälleliga tillämpningar av IT.

Det måste säljas in mot studenter, framför allt mot kvinnliga, som kanske inte lockas av de renodlade tekniska utbildningarna.

- Vi ser gärna att andelen kvinnliga studenter ökar. Vi tror att branschen och ämnet tjänar på att utveckla de aspekter som kvinnor går igång på. De ser andra problem och möjligheter än vad män gör och vi behöver den kompetensen.

Kan du ge några exempel på det?
- Nej, eftersom jag är man så kan jag inte det.

Han skrattar.

- Jag är övertygad om att det är så, men tänker inte ge några klämma exempel.

Dick Stenmark

Alder: 56 år.

Bor: Radhus i Tuve.

Familj: Fru och två vuxna döttrar.

Hobby: Ägnar tiden han får över åt berg och klippa. Har precis varit i Kalymnos i Grekland och klättrat en vecka. Annars blir det mycket Utby, och två av tre år genomför han bergsbestigningsprojekt i Kebnekaiseområdet.

Vi har ett högt söktryck, bra genomströmning och våra studenter får jobb.

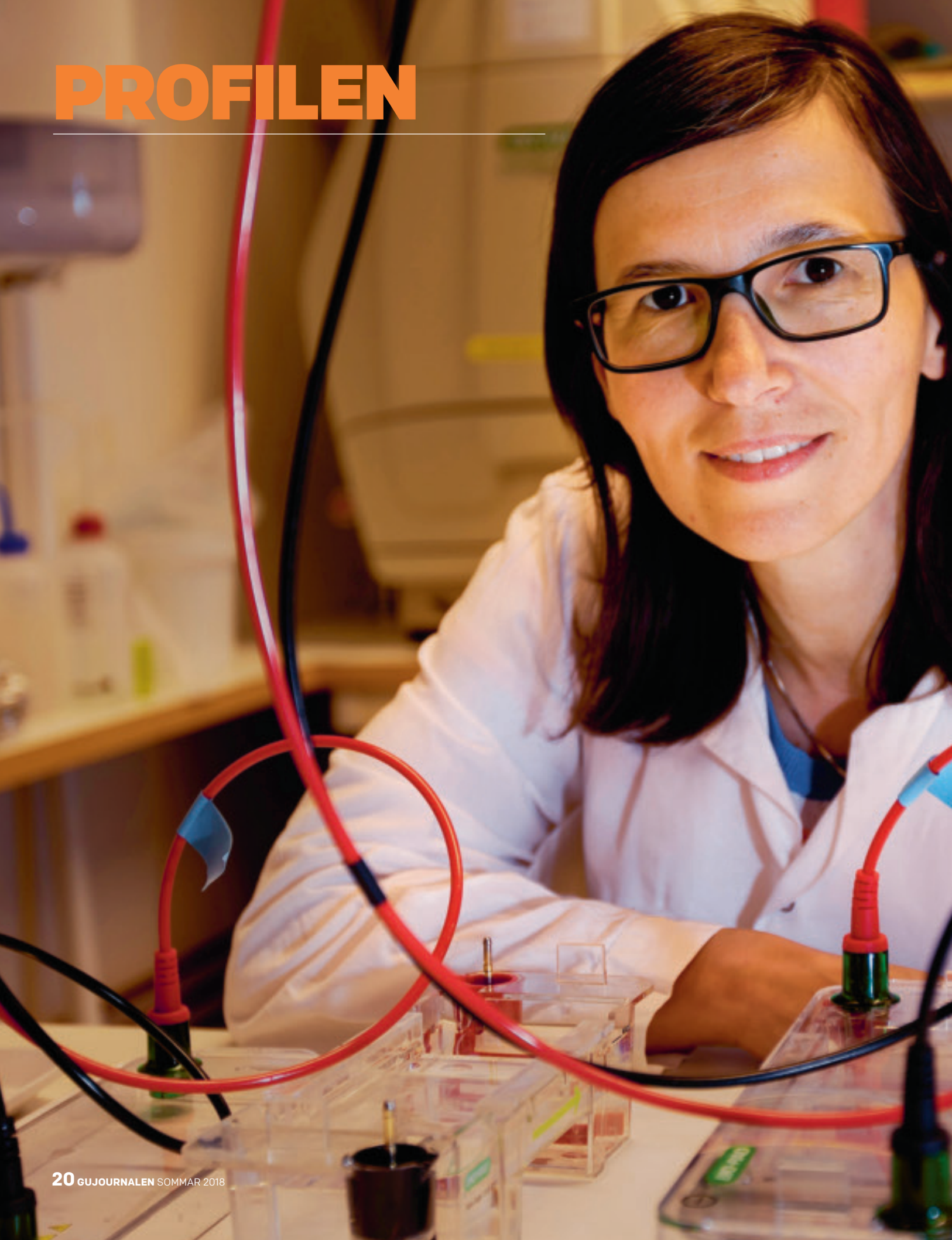
DICK STENMARK

På forskningsfronten har IT-fakulteten flera starka områden. Dick Stenmark nämner språkteknologi, typteori och digitala plattformar. Själv har han forskat mycket kring organisationers användning av sociala medier. Kommer han att få någon tid över till det nu?

- Ja, det hoppas jag. Vi har precis kört igång ett projekt där vi tittar på polisens användning av kroppsburna kameror. Det finns ett antal studier gjorda på det, men det mesta är statistiska undersökningar om antalet anmälningar om våld mot polisen samt om att övervåld från polisens sida har minskat sedan man börjat bära dessa. Vi gör istället en kvalitativ studie om hur kamerorna påverkar arbetspraktiken. Vad innebär det att gå runt med en kamera på magen och att faktiskt övervaka sig själv? Det är väldigt spännande, säger Dick Stenmark.

LARS NICKLASON

PROFILER

MATTE MOT DÖDEN

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Matematik finns överallt: i havens djup, i universums galaxer och i varje levande organisms celler.

– Att vara matematiker innebär därför en väldig frihet, man kan jobba med vad som helst, förklarar Marija Cvijovic.

Själv håller hon på med en av tillvarons största gåtor: Varför åldras vi och så småningom dör?

GÖTEBORG ÄR EN JÄSTSTAD, förklarar Marija Cvijovic, docent i biomatematik, och med det menar hon inte alla bryggerier och bagerier som dykt upp på senare år. Istället förklarar hon att väldigt mycket forskning här baseras just på jäst.

- Jäst är en fantastisk modellorganism för att studera åldrande. Det tar en och en halv timme för en jästcell att dela sig och få dotterceller, som i sin tur delar sig. På kort tid blir det alltså väldigt många celler som vi forskare kan studera.

DE FÖRSTA DOTTERCELLERNA är friska och starka. Modercellen har också en mekanism som bibehåller och rensar bort defekta proteiner. Men ju äldre modercellen blir desto svårare får hon att ta bort skador och desto sämre blir dottercellerna. Och felaktigheter som ansamlas kan leda till sjukdom.

- Intressant nog får de celler som uppstått från en åldrande modercell, och som alltså är sämre på att städa undan skador, ändå egna dotterceller som är helt friska. På något sätt har cellerna alltså renat sig själva så att defekterna inte går i arv. Hur detta går till är en av många frågor som forskarna vill ha svar på.

Kroppen är dock ett oerhört sammansatt system, och åldrande påverkar alla delar av organismen, påpekar Marija Cvijovic.

- Det är därför matematiska modeller behövs. Om vi förstår de här processerna kanske vi kan förebygga allvarliga åldersrelaterade sjukdomar, som alzheimers.

Åldrandets och dödens gåta har alltid intresserat människan.

- VÄRLDENS ÄLDSTA LITTERÄRA verk, *Gilgamesheposet*, handlar ju just om sökandet efter evigt liv. Om forskarna lyckas förstå hur celler kan behålla förmågan att rena sig själva, kommer det kanske att leda till organismer som aldrig dör. Men skulle ett liv som pågår för alltid kännas meningsfullt, undrar jag? Målet för min forskning är dock ett annat: att bidra till att äldre människor får vara friska så länge som möjligt.

Matematik och biologi är ämnen som intresserat Marija Cvijovic ända

sedan barndomen. Hon är född och uppvuxen i Belgrad, i vad som idag är Serbien men som under hennes uppväxttid var ett sönderfallande Jugoslavien.

- Som barn var jag alltid nyfiken, på gott och ont. Under mina första tio års upptäcktsfärder hann jag exempelvis bryta armen fyra gånger. Men samtidigt var jag ett läsande barn som släpade runt på böcker om matematiska problem. Mamma jobbade på en bank och pappa var ingenjör och utvecklade flygplansmotorer på ett forskningsinstitut. Varje gång min bror eller jag funderade över något spännande plockade han fram någon av sina tusentals böcker för att vi skulle söka svaret där.

Men skulle ett liv som pågår för alltid kännas meningsfullt?

KRIGET UNDER 1990-TALET påverkade inte Marija Cvijovic särskilt mycket, förutom att det ofta kom nya elever till skolan, som flytt från andra delar av landet.

- Men våren 1999 bombades Belgrad under tre månader vilket fick hela samhället att sluta fungera. För mina föräldrar handlade allt om att hålla samman familjen så att min bror och jag skulle vara säkra. Men även om de mina inte drabbades direkt, är det klart att fruktansvärda saker hände under kriget. Kanske har upplevelsorna under mina tonår gjort mig till en ganska tolerant person. Om det blir köer på motorvägen eller saker går sönder hemma blir jag sällan irriterad; så länge ingen skadas eller far illa är jag glad.

En konsekvens av Jugoslavienkrigen är att nästan alla Marija Cvijovic släktingar har spritts över världen.

- Jag har bara mina föräldrar kvar i Belgrad. Men det är roligt när kusiner och kusinbarn träffas: Alla talar serbiska men på sina egna sätt, med svensk satsbyggnad, italienska ord här och där eller med engelsk bryt-

ning. Och min familj firar både svensk och serbisk jul, midsommar och kräftskiva, allt blandat, det är bara spännande med många traditioner.

Det var när Marija Cvijovic läste grundutbildningen i matematik på universitetet i Belgrad som hon fick möjlighet att gå en kurs, som egentligen var på doktorandnivå, som hölls av en amerikansk gästprofessor i bioinformatik.

- DET VAR JUST då, runt år 2000, då det första genomet redan var sekvenserat, som forskare över hela världen började fundera över vad de skulle göra med all denna information. Det fanns ingen utbildning inom bioinformatik i Serbien så jag, som blivit jätteintresserad, började söka masterutbildningar utomlands. Jag fick inbjudningar från lärosäten i USA, Belgien och Sverige. Att jag till slut valde Göteborg berodde inte bara på att Sverige var pionjär inom bioinformatik utan också på att jag inte gillar när det blir för varmt och därför tyckte att ett nordiskt land borde passa mig.

Och på Lundbergglabbet upptäckte Marija Cvijovic hur viktigt det är att teoretiker jobbar tillsammans med experimentella forskare eftersom en matematisk uträkning inte behöver stämma med vad som sker i verkligheten.

Efter sin mastersexamen 2005 blev hon erbjuden att fortsätta sina doktorandstudier vid Max Planck-institutet för molekylär genetik i Berlin.

- Min pojkvän, som precis hade blivit klar med sin arkitektexamen i Belgrad, kom till Göteborg för att studera vidare precis samtidigt som jag gav mig av till Berlin. Så det var ju lite dåligt planerat. Men efter tre år var jag tillbaka i Göteborg igen, först som postdoktor på Chalmers och sedan som universitetslektor vid Göteborgs universitet.

MATEMATIK BRUKAR SES som det mest abstrakta av alla ämnen. Men för Marija Cvijovic är det viktigt att allt teoretiskt arbete följs upp med experiment.

- I början var min grupp enbart teoretisk. Men 2016 utsåg Stiftelsen

Marija Cvijovic

Jobbar som: Docent i biomatematik.

Familj: Man och två barn på sex och fyra år.

Bor: I Toltorpsdalen.

Ålder: 40 år.

Senaste bok: Läser mycket både för barnen och för mig själv. Barnen älskar alla Jan Lööfs böcker, min egen senaste bok är *Hur jag lärde mig förstå världen* av Hans Rosling.

Senaste film: *Eldprovet*, jag tycker om fransk och tysk film.

Favoritmat: Just nu det är mycket japanskt hemma hos oss.

Övriga intressen: Fridykning.

för strategisk forskning mig till en av framtidens forskningsledare vilket gav mig möjlighet att bygga upp experimentell verksamhet också, något jag velat göra länge. I vårt arbete med att bygga dynamiska modeller för åldringsförändringar undersöker vi både vad som händer enstaka celler och hur vi kan simulera att en halv miljon celler delas: med hjälp av dator tar det bara några timmar. Att vi även kan följa enstaka celler, och inte bara gör populationsstudier, vilket annars är det vanliga, innebär att vi också kan se enskilda variationer hos förändringarna.

Forskning är viktigt men Marija

Cvijovic är också mycket engagerad i undervisningen.

- **ATT STÄNDIGT VARA** omgiven av unga forskare och studenter hör till det roligaste med att jobba vid ett universitet; också när jag kommer trött till jobbet finns där alltid någon ung entusiastisk person som livar upp stämningen så att man blir glad igen. Dagens studenter har dock större problem med koncentrationen än tidigare generationer, de kollar mobilen var tionde minut och vill få information direkt. För att öka motivationen brukar jag be studenter som redan gått min kurs

att komma och berätta för dem som pluggar nu vilken nytta de haft av ett speciellt moment; om man förstår vad kunskapen är bra för är det lättare att lära sig.

Själv har Marija Cvijovic inget behov av att ständigt kolla mejlen.

- Hela juli månad brukar familjen tillbringa i Grekland där vi älskar att bada och dyka. Då har vi varken dator eller mobil på och är mer eller mindre onåbara. Alla i vår närhet vet om att vi vill ha det så här och respekterar det. När jag sedan kommer tillbaka till jobbet är jag full av helt nya tankar. ■

Marija Cvijovic tillsammans med doktoranden Linnea Österberg.

270

EKONOMI. Så många betalande studenter började studera höstterminen 2017 vid GU. Av dessa hade 122 stipendium. Lunds universitet tog emot 815 studenter och Chalmers 631. Det visar UKÄ:s årsrapport för universitet och högskolor.

TOPPBETYG IGEN

MILJÖ. För tredje året i rad toppar Göteborgs universitet miljöledningsarbetet bland Sveriges myndigheter. Det framgår av Naturvårdsverkets årliga ranking.

- Vi har jobbat med miljöledning länge, långt innan miljöledningsförordningen började gälla 2010, säger hållbarhetscontroller Marianne Dalbro på Göteborgs centrum för hållbar utveckling (GMV).

GU får nästan full pott i Naturvårdsverkets ranking av 190 statliga myndigheters miljöled-

ningsarbete med 22 poäng av 23 möjliga, gentemot snittet på 14,5 poäng. Resultatet är, enligt Naturvårdsverket, ett tydligt kvitto på att universitetet har ett gediget, systematiskt miljöledningsarbete på plats.

CITATET

”Långresor och weekendresor har dessutom blivit en norm och viktiga för vårt identitetsbyggande, något som bland annat visar sig tydligt i sociala medier där semesterbilder tar allt större plats i våra flöden.”

säger **Erik Lundberg** på Centrum för turism till Aftonbladet (4 juni 2018) med anledning av en sajt där man kan räkna ut hur miljövänlig ens flygresa är.

Lite bättre men inte mer

GU FÅR TRE AV FEM stjärnor i Stints årliga internationaliseringsindex. Det är på samma nivå som tidigare år. Men GU har flyttat fram sina positioner inom två områden: internationellt ledarskap och utbildning på engelska.

- Göteborgs universitet har faktiskt fler stjärnor i två dimensioner men det är totalt sett inte tillräckligt för att knuffa upp totalen till fyra stjärnor, säger programchef Hans Pohl på Stint.

För att mäta graden av internationalisering på lärosätena (28 stycken har valts ut i mätningen) i Sverige har STINT tagit fram ett internationaliseringsindex. Det beskriver sex nyckelaspekter inom internationalisering av forskning, utbildning samt personal och ledning. Flest förändringar har skett inom den tyngst vägande indikatorn i indexet: internationella sampubliceringar.

Totalt visar årets index på en svagt positiv utveckling. 8 lärosäten får högre betyg, medan 4 får lägre. Liksom förra året tilldelas Handelshögskolan i Stockholm och de tekniska högskolorna Chalmers och KTH fem av fem stjärnor som Sveriges mest internationella lärosäten.

Inom flera områden ligger Göteborgs universitet långt efter. Exempelvis är andelen internationella doktorander endast 21 procent och personal med utländsk akademisk erfarenhet 28 procent. Däremot får GU fyra av fem stjärnor inom internationell forskning. Men om trenden håller i sig kan GU, enligt Hans Pohl, om några år klättra upp till fyra stjärnor i Stint.

- Dock krävs det nog en förbättring i studentrörlighet eller utbildningsutbud på annat språk än svenska, vilket - att döma av data för de år som Stint har i nuläget - är indikatorer som vanligen förändrar sig relativt långsamt, säger han.

MÅNADENS LÄTTRIMMADE AFORISM

Inrotat:

Växtrikets talrika analfabeter lär av Linné vad de facto de heter.

Utstuderat:

Kall kalkyl har ersatt kall, när man yrke välja skall.

Guido Satir
Alias Guy Heyden,
professor emeritus.
Foto: privat

Vid Göteborgs universitet är 60 procent av alla professorer befordrade, nästan lika många som vid Lunds universitet. Dessutom är många på nivån under professor internrekryterade. Anser du att det är ett problem att det har skett en sådan stor ökning av antalet professorer?

WEBBPANELEN JA 35% NEJ 43% VETEJ 22%

Antal svarande: 58. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 medarbetare.

EN GRÖNARE FRAMTID FÖR ETIOPIEN

Fotograf Johan Wingborg deltog 3-14 mars 2018 i en studieresa till Östafrika, arrangerad av Journalistfonden. Bilderna i reportaget är från den resan.

År 2025 ska Etiopien ha tagit språnget, från att vara ett av jordens fattigaste länder, till att bli ett medelinkomstland. Lyftet ska dessutom ske utan några negativa effekter alls för miljön.

För att denna unika utveckling ska bli verklig krävs kunskap. Det är vad Haileselassie Medhin, alumn från Handelshögskolan, hoppas bidra med.

DET VAR 2015 som Haileselassie Medhin tog initiativ till att starta det miljö- och klimatforskningscentrum vid the Ethiopian Research Institute i Addis Abeba som han nu är chef över. Här samverkar forskare inom miljöekonomi med både inhemska och internationella experter samt med olika sorters beslutsfattare. Centrumet har blivit något av en nyckelaktör när det gäller den etiopiska regeringens vision om en snabb utveckling, som dessutom ska vara helt och hållet miljövänlig.

Men att centrumet alls finns till beror till stor del på Handelshögskolans nätverk Environment for Development, EfD.

- EfD startades av Gunnar Köhlin redan 2007.

nella valutafonden är landet för närvarande den snabbast växande ekonomin i Afrika, förklarar Haileselassie Medhin.

- FÖR CIRKA 20 ÅR SEDAN levde omkring 45 procent av befolkningen under fattigdomsgränsen, idag är siffran nere på cirka 29 procent. Också spädbarnsdödligheten har på kort tid gått ner och allt fler unga går allt längre i skolan. Befolkningen, som idag är på cirka 100 miljoner invånare, växer snabbt, och väntas bestå av 150 miljoner människor om 30 år.

Det var 2011 som Etiopiens regering bestämde att göra något som ingen annan nation tidigare lyckats med: att på 15 år utveckla landet till ett medelinkomst-

Nätverket bygger upp lokala kompetenscentrum inom miljöekonomi och finns nu i 12 länder över hela världen. Självt kom jag i förbindelse med centrumet när jag arbetade på the Ethiopian Research Institute, och det var den kontakten som gjorde att jag studerade vidare vid Göteborgs universitet och så småningom doktorerade i miljöekonomi.

ETIOPIEN ÄR ETT av jordens fattigaste länder. 80 procent av befolkningen försörjer sig på ett ålderdomligt jordbruk, som dessutom ofta drabbas av torka. Industrin är outvecklad.

Men allt är inte dystert. Tvärtom har Etiopien en årlig tillväxt på cirka 10 procent. Och enligt Internatio-

Haileselassie Medhin

Jobbar som: Chef för the Environment and Climate Research Center vid the Ethiopian Development Research Institute i Addis Abeba. Forskare vid institutionen för nationalekonomi med statistik vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet.

Bor: I Addis Abeba och Göteborg.

Familj: Fru och två barn.

land, och dessutom göra det utan några miljömässiga konsekvenser alls.

- Bland annat ska vi senast 2030 ha reducerat utsläppen av växthusgaser till 2010 års nivå, vilket är det mest ambitiösa klimatmålet i världen. Och kanske är det en fördel att ännu inte ha så mycket avancerad industri: vi kan göra rätt redan från början och använda sol-, vatten- och vindenergi samt satsa på reningsverk för alla utsläpp.

ANDRA STORA SATSNINGAR är återplantering av skog och hållbara transporter, berättar Haileselassie Medhin.

- Regeringen vill också skapa fler möjligheter för människor att försörja sig på nya sätt; idag är alternativet

Vi kan göra rätt redan från början och använda sol-, vatten- och vindenergi samt satsa på reningsverk för alla utsläpp.

till jordbruksarbete ofta lågbetalda arbeten i städer och andra större orter. Istället vill man skapa jobb där människorna bor, inom exempelvis handel och grön industri.

EFTER PARISAVTALET 2015 hade Etiopien stora förhoppningar på stöd från den rika världen, exempelvis genom att koldioxidskatter satsas på miljöutveckling i låginkomstländer. Särskilt många sådana satsningar har det dock inte blivit, förklarar Haileselassie Medhin.

- Men Etiopien samarbetar ändå i väldigt hög grad med andra länder: vi har en pragmatisk syn på diplomati och samarbetar på bred front med många olika sorters nationer.

Det centrum som Haileselassie Medhin är chef över

ska bland annat ägna sig åt att ta tillvara den kunskap som finns inom landet.

- Allt fler universitetsutbildade i Etiopien har, liksom jag, studerat vidare utomlands. Men när de sedan kommer hem igen får de ofta inte möjlighet att använda det de lärt sig på bästa sätt. Att ta vara på våra medborgares kunskaper och idéer samtidigt som vi samarbetar och lär av experter i andra länder, både när det gäller miljö, ekonomi och teknik, det är miljö- och klimatforskningscentrumets främsta uppgift.

Att centrumet är oberoende och inte tar ställning vare sig i politiska, religiösa eller etniska frågor, är av yttersta vikt, betonar Haileselassie Medhin.

- Det är politikerna som bestämmer men för att

Etiopien är ett av världens fattigaste länder, men är också ett av de länder i Afrika som har snabbast tillväxt.

kunna gör det på ett bra sätt är de beroende av råd från experter som inte har någon dold agenda.

HAILESELIASSIE MEDHIN får ofta frågan om han verkligen tror att Etiopien kommer att klara av att utvecklas på ett helt och hållet hållbart sätt.

- Det svar jag alltid ger är att vi inte bara kan, utan måste lyckas. Vi har en mission att fungera som förebild för Afrika; om alla fattiga länder utvecklas på ett

så miljöskadligt sätt som Europa, USA och Kina, ja, då kommer hela världen att gå under.

Och det finns ett psykologiskt värde i att ha högt uppställda mål, betonar han.

- Ska man skapa entusiasm för ett projekt räcker det inte att vilja göra något halvbra eller ha mål som ligger flera decennier fram i tiden; det gäller istället att försöka åstadkomma något ingen annan tidigare klarat, och att göra det så snabbt att människor verkligen märker

en skillnad. Etiopierna tror verkligen att vi kan bli ett nytt, men miljövänligt, Kina, och det är förutsättningen för att vi också ska kunna bli det.

Text: **EVA LUNDGREN**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

GU sprider kunskap över världen

Hur kan man få den kunskap inom miljö och utveckling som finns vid universiteten att också nå beslutsfattare i utvecklingsländerna?

Det är den fråga som nätverket Environment for Development Initiative, EfD, har tagit sig an genom att bygga kompetenscentrum i en rad olika utvecklingsländer.

NÄTVERKET EFD startades 2007 av Gunnar Köhlin, docent i nationalekonomi vid Handelshögskolan. I samarbete med Sida hade han sedan början av 1990-talet jobbat med miljöekonomi i flera av de fattigare länderna.

- Men jag märkte att det fanns ett glapp mellan den kunskap som produceras och förmedlas vid universiteten och de underlag som politiker använder för att fatta beslut. Det var det gapet jag ville komma åt.

Bland annat engagerade han sig i doktorandprogrammet i nationalekonomi som specialiserat sig på miljö- och naturresurser, med många forskarstuderande från utvecklingsländerna.

- **TANKEN VAR ATT** dessa studenter bland annat skulle bli rådgivare till sina regeringar. Men det visade sig svårt eftersom det ofta inte fanns någon plattform i deras hemländer att verka från.

2003-2005 var Gunnar Köhlin verksam i Etiopien och startade då the Environmental Economics Policy Forum for Ethiopia, ett pionjärprojekt inom miljö- och klimatpolitisk forskning.

Det var den erfarenheten som ledde vidare till utvecklingen av nätverket EfD som nu finns i 12 länder, och där ytterligare tre stater är på gång.

- Vi arbetar med fyra utmaningar i de medverkande utvecklingsländerna: kapacitetsbrist, att det inte finns tillräckligt många utbildade miljöekonomier; analytisk brist, att den forskning som finns är otillräcklig; kommunikationsbrist, som handlar om alltför liten kontakt mellan forskare och beslutsfattare, samt institutionell brist, alltså behovet av en gemensam plattform, som ju nätverket utgör i sig.

ATT VARA PRAGMATISK är viktigt i allt utvecklingsarbete, betonar Gunnar Köhlin.

- I den politiska debatten världen över pågår en kamp mellan progressiva och reaktionära krafter. Det gäller då att visa värdet av öppenhet och transparens för att sprida kunskap och utveckling. Det händer mycket i den fattiga delen av världen och EfD försöker stötta en positiv utveckling så mycket det bara går.

Mer information: <http://efdinitiative.org/>.

Nytt partisystem på gång i Sverige

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Vänster–högerkonflikten har länge varit cementerad i svensk politik. Men sedan ett tiotal år tillbaka har något hänt.

– Några partier har mobiliserat kring nationalism, andra kring grön liberalism. Dessa väljare, som inte passar in i någotdera blocket, är på väg att förändra det politiska landskapet, menar Marie Demker, professor i statsvetenskap.

DAGENS NYA KONFLIKTLINJER handlar bland annat om identitet, normer, miljö och migration, områden som inte på ett självklart sätt går att stoppa in på vänster-högerskalan.

- De stora partierna tror kanske att bara man markerar att exempelvis svenska värderingar och lag och ordning är viktigt, så kan man vinna tillbaka de väljare som försvunnit till exempelvis Sverigedemokraterna. Men både medborgare med en auktoritär samhällssyn och de med en mer frihetlig övertygelse har redan mobiliserat sig. Sverige håller på att få ett nytt partisystem, menar Marie Demker.

SAMTIDIGT SOM mediesituationen har blivit alltmer komplex bestämmer sig väljarna allt senare och måste vinnas på nytt vid varje val.

- Politiken har hamnat i en cirkel som är svår att ta sig ur: Journalisterna diskuterar med partiledarna, som pratar med tjänstemännen, som tittar på den senaste opinionsundersökningen, som grundar sig på vad folk svarar på frågor, som bygger på vad journalisterna skriver, som beror på diskussioner med partiledarna ... Det har blivit allt viktigare att hänga med åt det håll det för tillfället blåser.

Ändå förväntar sig väljarna att ledande politiker ska peka ut en riktning som de sedan står för. Och då måste de få möjlighet att utveckla sina idéer, menar Marie Demker.

- Förre fungerade tv-debatter ofta så att en partiledare fick en viss tid att föra fram sitt budskap, som motståndarna sedan kunde kritisera. Många menar dock att dagens politiker är så triggade att hugga på snabba frågor att de helt enkelt inte klarar av att förklara sin politik i mer än ett par minuter. Titta gärna på SVT:s serie *Tal*

till nationen och avgör själv vilka partiledare som kan prata politik i en hel kvart!

Också på lokal nivå har den gamla vänster-högerkonflikten rasat samman. I exempelvis Göteborg lockar både Vägvalet och Demokraterna väljare som är kritiska till Västlänken.

- Göteborg har förändrats, från traditionell industristad till en högteknologisk stad där den industriella fackföreningsrörelsen förlorat mycket av sin betydelse, förklarar Marie Demker. Och Socialdemokraterna kan inte riktigt hantera att här numera finns fullt med mångkulturella studenter, indiska ingenjörer och kinesiska biltillverkare. Dessutom lider Göteborg av de storstadsproblem som också många andra större städer har, exempelvis stor segregation, ojämlig skola, och en förväntan att stå för olika kostnader, exempelvis infrastruktur, som andra, mindre kommuner, har glädje av men inte betalar för; Göteborg skulle egentligen behöva bli betydligt större, så att fler delar på kostnaderna. Till alla problem kommer också ett antal korruptionsskandaler. Västlänken har helt enkelt blivit symbol för allt som göteborgarna är missnöjda med.

MYCKET TYDER PÅ att Sverige efter den 9 september kommer att få en ganska svag regering och att ett eller ett par partier åker ur riksdagen.

- Så småningom kommer nog en ny stabilitet att infinna sig men det kommer säkert att ta ett antal år, förklarar Marie Demker. På vägen dit behöver vi formulera ett nytt samhällskontrakt, alltså hitta nya sätt att acceptera varandra och komma underfund med hur vi ska jobba och bo tillsammans, betala skatt, sköta skolor och ta hand om sjuka och gamla. Och vi har ju redan regeringsformen, som ger en tydlig riktning kring alla våra fri- och rättigheter, som ett samhällskontrakt borde bygga på. För trots allt har Sverige alla förutsättningar att utvecklas på ett riktigt bra sätt: vi har haft fred exceptionellt länge och ligger i topp bland världens länder när det gäller innovation och kreativitet. Svenskar är i allmänhet positiva till traditionellt liberala värden, som individuell frihet och rätt att själv bestämma exempelvis hur man vill bilda familj. De allra flesta är också motståndare till rasism. Det är alltså tvärtemot vad man skulle kunna tro när man följer den politiska debatten.

Vi behöver formulera ett nytt samhällskontrakt, säger Marie Demker.

På plats i Almedalen

Demokrati, valrörelse och förtroende för samhällets institutioner är självklara frågor under årets Almedalsvecka.

Men Göteborgs universitet bidrar med mer än statsvetare. På Västsvenska arenan ska bland annat hållbar utveckling, blå tillväxt och bildning diskuteras.

MÅNGA STUDENTER VILL ha fler tvärande utbildningar som bättre passar för dagens komplicerade problem. Men universiteten är tröga organisationer som tar lång tid att förändra, påpekar statsvetaren Ylva Norén Bretzer som är GU:s samordnare på Mistra Urban Future.

- Det har blivit mer lönsamt med studenter som läser vid ett fåtal institutioner och helst så mycket som möjligt vid den egna. Samtidigt pågår en jättestor utveckling där exempelvis näringslivet söker medarbetare med hållbarhetskompetens inom produktion, distribution och i mötet med kunderna, som blivit alltmer medvetna konsumenter. Om universitetsutbildningarna tar en ny riktning kommer det att ha stor betydelse för samhället.

Hur kan vi använda havet för att lösa hållbarhetsproblemen? Det kommer bland andra Lena Gipperth, föreståndare för Centrum för hav och samhälle, att diskutera.

- Vi tänker ofta på problem när vi tänker på havet: plaster, övergödning och överfiske. Men havet är också en källa till möjligheter. Bland annat har man hittat substanser i torsk och rödalger som kan användas som förkylningsmedicin. Alger är överhuvudtaget en spännande organism som kan ge foder och proteiner och dessutom ta upp ljus som kan stoppas i solceller.

Ida Östenberg, docent i antikens kultur och samhällsliv, kommer att prata om vikten av bildning, inte minst i skolan.

- Somliga elever, som har ett kulturellt kapital hemifrån, får ett försprång. Skolan behöver därför vara mer kompensatorisk så att alla elever får möjlighet att utvecklas både som människor och som medborgare.

Almedalsveckan

Göteborgs universitet medverkar för sjunde året i rad på Västsvenska Arenan, som består av åtta parter: Göteborgs universitet, Chalmers, Högskolan Väst, Högskolan i Borås, Högskolan i Skövde, Västsvenska Handelskammaren, Göteborgs Stad samt Västra Götalandsregionen. Arenan finns vid Kruttornet.

Mer information samt strömmade seminarier finns här: www.gu.se/almedalen.

1968 LEVER ÄN

Tidig morgon den 4 januari 1968 slår Jimi Hendrix sönder inredningen i sitt rum på Hotell Opalen i Göteborg.

Senare på dagen kastar FNL-demonstranter ägg på den amerikanske ambassadören i Stockholm.

Två händelser som dominerar svenska nyheter denna dag.

Två händelser som illustrerar 1968, enligt sociologen Håkan Thörn.

1968 VAR massprotesternas år med Vietnamdemonstrationer, studentrevolt och två OS-medaljörer som lyfter sina svarta handskar mot skyn till stöd för Black Power.

Men det var också musikens år, påpekar Håkan Thörn, professor i sociologi, som just kommit ut med boken *1968 - revolutionens rytmer*.

- Det finns förstås redan mängder med böcker om 1968. Men just musiken nämns nästan alltid bara i förbifarten, som ett ständigt soundtrack i bakgrunden. Men jag menar att musiken spelade en avgörande roll i det politiska skeendet.

1968 var också året då Martin Luther King mördades. Det ledde till de största upploppen någonsin i USA:s historia och till ett väldigt uppsving för Black Power.

- Protesterna växte snabbt. Redan den 7 april, tre dagar efter mordet, framförde Nina Simone basisten Gene Taylors låt *Why? The king of*

love is dead. Då pågick det så kallade Påskupproret, som brutit ut i svarta stadsdelar över hela landet som svar på mordet. Protesterna spred sig till hundratalet städer, ett fyrtiotal personer dödades och 15 000 greps.

MORDET VAR OCKSÅ den tändande gnistan för den aktion som inleddes några veckor senare på Columbia-universitetet i New York som hade arrangerat en minnesstund för King.

- Eftersom universitetet expanderat genom att tränga undan invånare i Harlem uppfattade både studenterna och befolkningen arrangemanget som rent hyckleri och inledde en okkupation av lärosätet.

Under 1968 blev svarta artister, som tidigare inte visat särskilt stort politiskt intresse, allt mer medvetna. Jimi Hendrix uttalade stöd för Black Panthers och James Brown, som setts närmast som en förrädare när han uppträdde för amerikan-

ska soldater i Vietnam, släppte plötsligt *Sing it Loud - I'm Black and I'm Proud*, som blev som en nationalsång för Black Power-rörelsen.

- **MEN MUSIKEN** blev också en brygga mellan svarta och vita proteströrelser: När Black Panthers arbetade på sin tidning spelade de alltid Bob Dylan, och MC5 fungerade som språkrör för the White Panther Party, ett stödparti för Black Panthers. Också rappen föddes under det sena 1960-talet.

Även den feministiska rörelsen fick ett uppsving, bland annat med protester mot tävlingen Miss America.

- Men den enda låt på topplistorerna som åtminstone något lite utmanar könsrollerna, är faktiskt en countrylåt, Dolly Partons *Just because I'm a woman*, förklarar Håkan Thörn.

1968-års protester fortsatte in i 1970-talet, bland annat på grund av de amerikanska bombningarna i Kambodja. Och efter att fyra studenter skjutits till döds i Ohio våren 1970 gick hela fyra miljoner amerikanska studenter i strejk; Neil Young skrev låten *Ohio* som pekar ut presidenten som ansvarig.

NÄR AKTIVISTEN George Jackson sköts till döds under ett flyktförsök

Protesterna spred sig till hundratalet städer, ett fyrtiotal personer dödades och 15 000 greps.

Fakta

1968: Revolutionens rytmer. En berättelse om hur musik och uppror skakade världsordningen av Håkan Thörn är utgiven av Bokförlaget Daidalos.

från fängelset, skildrade Bob Dylan händelsen i en låt. Och aktivisten Angela Davis arrestering för påstådd inblandning i ett mord inspirerade både John Lennon och the Rolling Stones till låtar om henne.

Politik och musik har förstås ofta hängt samman.

- Ibland överordnas politiken, ibland är det musiken som är det viktiga. Men 68-rörelsen är speciell eftersom mötet mellan protest och musik blev så samspelt och fick en sådan sprängkraft, inte minst när musikerna interagerade med publiken.

PROTESTER LEDER även till mobilisering av motkrafter. 1968 var också året då Richard Nixon blev amerikansk president och Milton Friedman publicerade artikeln *The Role of Monetary Policy*. Och Håkan Thörn menar att det finns gott om paralleller till dagens amerikanska debatt.

- Svenska medier rapporterar outhärligt om den framväxande

konservatismen i USA, som ju ledde till att Donald Trump blev president. Mer sällan får vi veta något om den enorma motrörelse som också finns. För fyra år sedan hölls exempelvis i New York den största miljödemonstrationen i världen någonsin, protesterna mot presidentinstallationen 2017 var den största sedan Nixon, och cirka 35 procent av landets medborgare vill se en socialistisk president.

VI HAR ALL vetenskaplig kunskap som krävs för att hantera flera av de riktigt stora samtidsproblemen, som klimatfrågan, påpekar Håkan Thörn.

- Men vi skulle behöva mer kultur, inte minst musik, för att skapa engagemang. Inga genomgripande sociala förändringar kan ske utan starka sociala rörelser, och just olika kulturformer är ett viktigt sätt att skapa erfarenheter och förståelse hos en större allmänhet.

Har 1968 någon relevans idag? Håkan Thörn menar att arvet är

- Boken om 1968 är på sätt och vis det roligaste jag skrivit, säger Håkan Thörn.

ständig närvarande i dagens antirasistiska och feministiska rörelser.

- Och de frihetssånger som exempelvis Aretha Franklin förknippas med inspirerar även dagens artister.

DET HAR TAGIT Håkan Thörn två år att skriva sin nya bok. Bland annat har han analyserat mängder av biografier, tidningsmaterial och andra källor.

- Men inte minst viktigt är att jag lyssnat på tusentals låtar och studerat deras texter, och på så sätt upptäckt och återupptäckt mängder med musik. Bokens analyser är framför allt inspirerade av kultursociologi, som liksom forskning inom humaniora ofta lämpar sig väl för att skriva på ett sätt som tilltalar läsare också utanför akademien. På så sätt är just denna bok den roligaste jag skrivit.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

VILL DU VETA MER?

Klockan 18:00 den 19 september berättar Håkan Thörn om sin bok på Stadsbiblioteket.

Svenska kyrkor bevaras än

Foto: HÖGGERÖDS KYRKA/WIKIPEDIA

Vad ska vi göra med alla våra kyrkor? Ökad urbanisering och sekularisering har gjort den frågan akut i stora delar av Europa.

– I Sverige är skyddet för kyrkobyggnader starkt. Men den överenskommelse mellan kyrka och stat som finns idag kan komma att förändras, förklarar Eva Löfgren, universitetslektor i kulturvård och en av redaktörerna till en ny antologi om kulturvård, religion och politik.

DET VAR I SAMBAND med skiljandet av kyrkan från staten år 2000 som en överenskommelse gjordes som innebär att staten ger ersättning till Svenska kyrkan för förvaltningen av de ofta kulturhistoriskt värdefulla kyrkobyggnaderna. Det handlar om närmare en halv miljard kronor årligen, vilket är dubbelt så mycket som det samlade statliga anslaget till all annan vård av kulturmiljöer.

– Det är förstås mycket pengar men så ska de också räcka till ett väl-

digt omfattande förvaltnings- och underhållsansvar, förklarar Eva Löfgren. Sverige har hela 3 400 kyrkor, varav 2 900 skyddas av kulturmiljölagen. Det innebär att kyrkorna ska bevaras och inga större förändringar får göras utan tillstånd från länsstyrelsen.

Det svenska lagskyddet för kyrkobyggnader är unikt, inte bara i jämförelse med andra kulturmiljöer utan också jämfört med andra länders lagstiftning.

– Sedan 2000 har 60 kyrkor avyttrats i Sverige. Det handlar främst om ganska unga byggnader. Många blir privatbostäder eller föreningslokaler. Ett intressant exempel är Örja kyrka utanför Landskrona som 2012 såldes till en privatperson som bygger om den till bostad. Kyrkan har en begravningsplats som människor fortfarande besöker, det har ingen av de andra sålda kyrkorna.

JÄMFÖRT MED ANDRA länder är det trots allt få kyrkor som avyttrats i Sverige. Exempelvis Church of England lägger ner cirka 20 kyrkor om året och på bara två decennier

har omkring 340 tyska kyrkor stängts, ett öde som även väntar två tredjedelar av de katolska kyrkorna i Holland.

Många länder, som saknar det starka skydd som finns i Sverige, har tvingats hitta okonventionella sätt att bevara kyrkobyggnader. Ett exempel är Storbritannien där CCT, Churches Conservation Trust, ansvarar för 350 kyrkobyggnader. Intresse för verksamheten skapas exempelvis genom att arrangera aktivitetsdagar med allt från att prova på äldre hantverk till falkflygning under kyrkornas väldiga kupoler, berättar Ola Wetterberg, professor i kulturvård.

– ANDRA SÄTT ATT kommunicera och skapa ekonomiskt underlag är att ordna medeltidsmarknader, loppmarknader och andra lokalt förankrade verksamheter. Något som fått mycket uppmärksamhet på senare år är möjligheten att campa i en kyrka. En del arrangemang kan nog uppfattas som vanvördiga. Men man måste komma ihåg att den engelska kyrkan inte får några anslag från sta-

Ortens kyrka är ju ofta traktens enda äldre byggnad.

Eva Löfgren

Bland andra Ola Wetterberg, Maria Nyström, Magdalena Hillström och Eva Löfgren medverkar i boken *Alla dessa kyrkor*.

ten utan är beroende av bidrag och donationer på ett helt annat sätt än vi är vana vid i Sverige.

Alla länder präglas dock inte av ökad sekularisering. I många områden i östra Europa ökar istället intresset för religionen. Där kan stora uppoffringar göras för att återställa kyrkor som fått förfalla under Sovjetepoken. Det finns också exempel från Västeuropa där människor gör ideella insatser för att bevara gamla kyrkobyggnader.

- I EN LITEN FÖRSAMLING i Tyskland samlar man in pengar genom att varje år göra en fruktmatta, förklarar Eva Löfgren. Med stor möda tillverkar församlingsbona en kopia av ett känt konstverk, enbart med hjälp av frukt, bär och fröer som läggs ut på golvet mitt i kyrkan. Fruktmattan lockar busslaster med besökare och församlingen får på så sätt in pengar som täcker underhåll av byggnaden.

Men även om svenska kyrkor har ett starkt skydd idag är framtiden osäker, förklarar Magdalena Hillström, universitetslektor vid Linköpings universitet.

- Svenska kyrkan är visserligen landets största förening med cirka 6 miljoner medlemmar och 22 000 anställda. Men 2015 var ett vänd-

punktens år då för första gången mindre än hälften av alla barn i Sverige döptes. Kyrkan tappar medlemmar snabbare än det tillkommer nya.

Men de flesta kyrkor kan inte rivras eftersom det strider mot lagen. Att stänga och avlysa en kyrka kan ta flera decennier att genomdriva.

- Ortens kyrka är ju ofta traktens enda äldre byggnad och många människor, även de som inte är troende, kan tycka att kyrkobyggnaden är viktig, påpekar Maria Nyström, doktorand i kulturvård. Om en kyrka hotas finns ofta en eller flera eldsjälvar som startar en räddningsaktion så att byggnaden trots allt bevaras. Hur företrädare för kyrkan arbetar på nya sätt tillsammans med övriga civilsamhället är en väldigt intressant fråga.

OCH VISSA FÖRSAMLINGAR är bra på att tänka nytt. Ett speciellt exempel är Vara pastorat, som trots att man endast har cirka 12 000 medlemmar har bestämt att alla 24 sockenkyrkor ska vara kvar i bruk.

- Man har fått ner kostnaderna bland annat genom att sänka temperaturen i kyrkorna till 2 grader, förklarar Eva Löfgren. När en kyrka ska användas varmer man tillfälligt upp den med en varmluftskanon.

Men alla präster är inte nöjda

med att ha förvandlats från själasörjare till fastighetsförvaltare.

- Är det verkligen viktigare att hålla igång en kyrka som inte används än att exempelvis satsa på barnverksamhet? påpekar Magdalena Hillström. Man kan också diskutera om det är nödvändigt att hålla alla kyrkor i toppskick eller om det räcker att se till att tak, fönster och väggar är hela.

Svenska kyrkan må vara skild från staten. Men fortfarande har kyrkan en särskild ställning. Den statliga ersättningen är ett skäl, ett annat är begravningsavgiften som alla svenskar betalar och som innebär att kyrkan upplåter begravningsplatser för alla trosamfund.

- STATENS kyrkoantikvariska ersättning är idag ganska okontroversiell, påpekar Ola Wetterberg. Men i takt med att kyrkan tappar medlemmar kan den börja ifrågasättas, inte minst för att ersättningen enbart går till Svenska kyrkan; frireligiösa kyrkor eller byggnader som hör till andra religioner omfattas inte. Att bevarandet idag fokuserar på den tidigare statskyrkan i Sverige är kanske naturligt. Men vad händer på sikt med betalningsviljan när Svenska kyrkan inte längre intar samma särställning som tidigare? Det har vi ännu inget svar på.

Text: **EVA LUNDRÉN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Intresserad av vårt kyrkliga kulturarv?

Läs då antologin

Alla dessa kyrkor: kulturvård, religion och politik. Boken bygger på två forskningsprojekt: *Gamla kyrkor - nya värden*, finansierat av Riksantikvarieämbetet och Svenska kyrkan samt *Hur blev Svenska kyrkan ett nationellt kulturarv?* finansierat av Vetenskapsrådet.

Redaktörer: Magdalena Hillström, Eva Löfgren och Ola Wetterberg.

Konst av dem som inte passar in

Ett vilande lejon, en skog av björkstammar samt snirkliga trumpeter och hörlurar – följ med till Lillhagens kulvertar på en utställning som inte liknar någon annan.

– Det handlar om ett psykiatriskt kulturarv som får en att fundera över vem som får lov att berätta och vad som får lov att sägas, förklarar Elisabeth Punzi, docent i psykologi.

NÄR CENTRUM FÖR kritiska kulturarvsstudier, CCHS, under våren arrangerade en kanske sista visning av patientmålningarna i Lillhagens kilometerlånga kulvertar var intresset enormt.

– Visningen blev fullbokad på några timmar och hundratals personer ställde sig på reservlistan, förklarar Elisabeth Punzi, som koordinerar klustret *Kulturarv och hälsa* inom CCHS, och som bland annat intervjuat tidigare personal vid sjukhuset om hur målningarna kom till.

Lillhagens sjukhus för psykiskt sjuka öppnades 1932 och började avvecklas 1995 i samband med psykiatrireformen, som innebar att psykiskt sjuka skulle integreras i samhället.

DET VAR PÅ 1970-TALET som patienterna började få möjlighet att måla. Men de verk som finns i kulverterna tillkom åren 1989-1991. Några är signerade med förnamn eller signaturer, som Sylwa, Lola och Båk.

– Att skapa konst var inte en del av terapin utan handlade istället om studieverksamhet. Patienterna fick måla vad och hur de ville, berättar Elisabeth Punzi.

Målningarna är fyllda av färger och rörelser: en bild föreställer ett akvarium som vi i publiken verkar vara inne i. Ett träd sträcker en gren över en lång vägg, och där väggen är urgröpt i en nisch verkar också grenen avhuggen – men så fortsätter den igen på andra sidan.

– Man har berättat för mig att en patient ofta satt i den där nischen, vilket personalen som körde matvagnar här nere anpassade sig till; de körde vagnarna efter varandra istället för bredvid, så att han skulle få plats att sitta kvar.

Elisabeth Punzi guidade visningen av konsten i Lillhagens kulvertar.

En målning föreställer en regnbågsfärgad luftballong som svävar iväg med ett litet gult hus. På marken står äpple- och bananträd. Fåglar i flykt, forsande vatten och dansande kroppar är andra teman.

– Många har kanske en uppfattning om att psykvården var grym förr i världen och att allt nu är så mycket bättre, påpekar Elisabeth Punzi. Men här fick patienterna ge uttryck för sin skaparglädje på sina alldeles egna sätt. Det är kanske något vi kan inspireras av idag, när sjukhus och vårdinrättningar ofta är helt färdiga, utan möjlighet för patienterna att påverka en enda detalj. Ändå vet vi att skapande har stor betydelse för många människor.

Verken är i dåligt skick och har bland annat fuktskador. Om de kommer att renoveras eller förstöras har lokalförvaltningen ännu inte tagit ställning till.

Text: EVA LUNDGREN

Foto: JOHAN WINGBORG

Fakta

Visningen **Tunnelseende**

hölls den 16 april i före detta Lillhagens sjukhus kulvertar. Arrangör var Centrum för kritiska kultur- och medicinska studier och Nätverket för medicinsk humaniora. Arbetet koordinerades av Elisabeth Punzi, docent i psykologi, konstnären Stefan Karlsson och sjuksköterskan och konststudenten Inez Edström. Övriga medverkande var psykologen Johannes Nordholm, psykologen och idéhistorikern Per Magnus Johansson samt filosofen Christian Munthe.

Artisten Fågelle stod för musiken och Henryk Lipp för ljudinstallationen.

En bok om kulverterna planeras komma ut nästa år.

UTBLICK →

DETTA HÄNDER JUST NU I UNIVERSITETSVÄRLDEN

Foto: HANNA WEDEL

Galenoush Talebazadeh hoppas kunna forska om evolutionär botanik i framtiden.

Sommarskola hjälp på vägen

Samtliga universitets fakulteter, samt Chalmers, deltog i den sommarskola för nyanlända med flyktningbakgrund som arrangerades i början av maj. Femton deltagare guidades runt i Botaniska trädgården.

En av dem var Galenoush Talebazadeh, som kom från Iran för två år sedan.

– I framtiden vill jag forska om evolutionär genetik, men det är många år kvar tills jag är där. Denna vecka har varit väldigt värdefull för att få en inblick i universitetets värld.

Sommarskolan pågick under sex dagar och innehöll, förutom introduktioner och

föreläsningar på alla fakulteter, också studievägledning, karriärmingel samt introduktion till universitetsbiblioteken. Projektet är ett samarbete mellan Göteborgs universitet och Arbetsförmedlingen.

– Vi har fått god respons från deltagarna som har varit taggade och intresserade, berättar Elizabeth George, GU:s samordnare för flyktningfrågor. Sommarskolan är ett försök att korta vägen till högre studier. Många av dem som flyr till Sverige har gymnasieutbildning eller högskolestudier från hemlandet, så det är viktigt att samhället tar tillvara deras kompetens.

FORUM FÖR NORMKRITISK FORSKNING

16 AUGUSTI KL 08.30–18.00

Euro Pride är ett årligt återkommande internationellt arrangemang som lockar besökare från hela Europa. EuroPride är Europas största hbtq-arrangemang och i år startar festivalen i Stockholm och fortsätter sedan i Göteborg. I Göteborg arrangeras EuroPride av West Pride och pågår den 14 augusti–19 augusti. Forumet är ett populärvetenskapligt evenemang med föreläsningar, panelsamtal och workshoppar där fokus ligger på HBTQ- och normkritisk forskning. Vad skiljer Pride-rörelser åt i Europa? Vad kräver den svenska lagen för att du ska bli erkänd som förälder? Hänger nationalitet och sexualitet ihop? Under en fullspäckad dag i samband med Euro Pride diskuteras dessa och många andra frågor. Mer information: www.gu.se/westpride.

Några frågor till genusforskaren

Mia Liinason,

lektor på

institutionen för kulturvetenskaper, nyligen invald som ledamot i Sveriges unga akademi.

Hur vill du göra universitetet till en mer heterogen arbetsplats?

– Jag ser fram emot att dela med mig av mina tankar om varför och hur villkoren kan förbättras för unga forskare som befinner sig utanför normen i universitetsvärlden.

Vad är kopplingen till dessa frågor i din forskning?

– Min forskning destabiliserar den tidigare självklara position som staten och nationen har haft inom vissa delar av feministisk teori, genom att ställa frågor om vad transnationella möten kan betyda för rättviserörelser på olika platser.

Vilka övriga frågor vill du driva inom Sveriges unga akademi?

– Jag vill ta frågan om forskningsetik och akademisk integritet på allvar och belysa frågor om osäkra anställningar och meritvärderingssystem. Jag hoppas också på att väcka nyfikenheten och uppmuntra intresset för forskning och vetenskap bland nästa generation unga forskare.

Om du skulle ge ett råd till en ung forskare idag som du själv hade velat få när du började forska?

– Hitta förebilder som inspirerar dig. Lär av andra men lyssna på dig själv. Sätt gränser.

Text: **JOHN EDSTRÖM**

Foto: **CECILIA HEDSTRÖM**

Anas Al Khabour, som nyligen fått en tjänst på Världskulturmuseet, är en av de forskare från SAR-nätverket som fått fristad vid Göteborgs universitet.

Fler lärosäten tar emot hotade forskare

NÄTVERKET SCHOLARS AT RISK växer, både i världen och i Sverige. Nu står fyra svenska lärosäten redo att ta emot hotade forskare, förutom Göteborgs universitet, nu även Södertörns högskola, Linnéuniversitetet och Mittuniversitetet.

Nätverket har funnits sedan millennieskiftet och är idag uppe i 530 medlemsuniversitet i 40 länder. Den svenska delen har 18 medlemmar. Varje år får drygt hundra hotade forskare hjälp med placering vid utländska institutioner.

Karolina Catoni är koordinatör för den svenska sektionen som drivs från Göteborgs universitet.

- Numera kommer drygt hälften av forskarna från Turkiet. Situationen har blivit svårare där efter det misslyckade militärkuppen 2016. Många kommer också från Syrien. Och efter inreseförbudet i USA får forskare som inte kan placeras där komma till Europa istället.

Minnesord

Professor Karl Erik Gustafsson, en av pionjärerna inom svensk mediaforskning, har avlidit.

KARL ERIK var verksam vid Handelshögskolan och Göteborgs universitet under mer än 40 år och gjorde en rad bestående insatser för vår verksamhet. Efter att ha avlagt civilekonomexamen 1963 med inriktning mot distributionsekonomi/marknadsföring värvades han för fortsatta studier på forskarnivå av professor Ulf af Trolle och specialiserade sig på frågor kring företags köp av reklam. Dessa

studier ledde honom vidare till att intressera sig för säljarna av reklamplats inom dags- och veckopress och annonsmarknadens allmänna betydelse för massmedias ekonomiska situation. Här blev Karl Erik en pionjär. Hans expertkompetens efterfrågades kort därefter av 1972 års pressutredning. Hans forskning om konkurrens mellan dagstidningar kom att sätta standarden för analyser av den svenska tidningsmarknaden och att utgöra den teoretiska grunden för utformningen av det svenska presstödet. Efter att ha utnämnts till docent 1975 erhöll han en särskild professur i massmedieekonomi 1989 med placering inom Handelshögskolan, men i ett nära samarbete med massmedieforskningen inom Göteborgs universitet och i övriga Sverige och Norden. I takt med tiden, breddade Karl Erik sin forskning till frågor rörande effekterna av tv-reklam och utvecklingen av telekommunikation. Vid Handelshögskolan bildades Informations- och mediegruppen där Karl Erik var mån om att utgå från ett nordiskt perspektiv. Intresset för Norden kom även till uttryck i samverkan med medieutbildningar i de nordiska länderna.

Det var emellertid inte bara inom massmedieforskning och forskarutbildning som Karl Erik utträttade värdefulla ting för Handelshögskolan. År 1997 startade, som resultat av en generös donation av Stiftelsen Richard C Malmstens Minne, en särskild "Graduate Business School" - en helt engelskspråkig utbildning på mastersnivå, riktad till studenter från hela världen. För att navigera denna verksamhet genom för den svenska högskolevärlden då tämligen okända vatten krävdes hög diplomatisk kompetens med extremt god fingertoppskänsla, som samtidigt måste ha sina kollegers fulla förtroende och respekt. För denna delikata uppgift var Karl Erik som klippt och skuren. Med en smidig, inte alltför högljudd, men effektiv ledarstil styrde han som ordförande GBS genom dess första sex känsliga år, och kunde vid sin pensionering år 2003 med stilsam glädje och stolthet se hur detta experiment hade utvecklats till något självklart och bestående, som blev plattformen till dagens framgångsrika "Graduate School" i enlighet med Bolognasystemet.

Karl Erik hade också fler tangenter på sitt piano. Hans goda sociala kompetens hade redan under studenttiden lett honom till ivrig aktivitet inom Studentkåren, där han särskilt engagerade sig i musik- och spexverksamheten, och det var därför helt naturligt att han senare i sin karriär även fick hedersuppdraget att bli studentkårens inspektör och få återuppliva spextraditionen i sällskap med nya generationer.

Handelshögskolan har Karl Erik Gustafsson att tacka för mycket! Vi bevarar honom i ljusst och glatt minne.

Per Cramér, dekan

Så är det att vara akademisk ledare!

Hur fungerar det att vara akademisk chef eller ledare inom akademien? Det fick Kerstin Norén och Margareta Wallin lära sig undan för undan, alltefter som de tog på sig nya uppdrag inom högskolan.

Nu har de skrivit den bok de själva hade velat ha för att förstå hur det akademiska systemet fungerar och vad man ska tänka på.

AKADEMISK CHEF - hur fungerar det? är något så praktiskt som en beskrivning på endast cirka 200 sidor av hur det svenska högskolesystemet fungerar. Någon sådan samlad kunskap har tidigare inte funnits, berättar Kerstin Norén.

- Som chef lär man sig förstås de områden man måste kunna. Men någon överblick över hela systemet får man sällan. Utan sådan kunskap är det dock svårt att vara en riktigt bra chef, som exempelvis utnyttjar högskolans ganska stora autonomi. Tyvärr är högskolan också dålig på överlämning, avgående chefers erfarenheter tas sällan till vara; det är något de kåraktiva studenterna

är fantastiskt mycket bättre på. Så man kan säga att den här boken är vår överlämning, som bygger på 40 års samlad erfarenhet av att vara akademisk chef eller ha haft rollen som pro- eller vicechef. Läs den från pärm till pärm eller använd den som uppslags- eller handbok.

Att vara akademisk chef är något ganska speciellt, påpekar Margareta Wallin.

- DET HANDLAR OM personer som egentligen har en läraranställning men som under en begränsad period ska vara chef över kollegor och ha ansvar för personal, ekonomi och strategi. Särskilt utsatt är nog prefek-

Kerstin Norén och Margareta Wallin har skrivit den bok de själva skulle ha behövt när de blev akademiska ledare.

ten som dessutom ofta är chef bara på deltid. Eftersom institutionerna blivit så stora har prefekten idag ansvar för kanske 50, i mer sällsynta fall upp till 600, personer. Självklart är det omöjligt att ha medarbetar- och lönesamtal med så många människor samtidigt som man ska få tid att forska eller undervisa. Vi har tagit med två citat från Göteborgs universitets Chefsbarometer 2013 om prefekternas situation: "Alla arbetar dygnet runt. Något är fel." samt "Det kommer att bli svårt att rekrytera prefekter om de bara har ansvar men inte befogenheter, eller möjlighet att vara strategiska i sin verksamhet." Vi belyser också rollen

som pro- eller vicechef som inte har det direkta chefsansvaret men som ingår i en ledningsgrupp, oftast med specifika uppdrag.

Eftersom tidigare akademiska chefers och deras ledningsgruppspersoners kunskap om högskolan sällan förs vidare kan rena myter om vad som gäller spridas vidare, också bland ledningspersoner, påpekar Kerstin Norén.

- NYLIGEN LÄSTE JAG en text där det påstods att resurserna till grundutbildningen reducerats till det som blir över när administrationen fått sitt. Men lärosätena bestämmer själva hur de fördelar medlen. En annan myt är att lärare inte vågar underkänna studenter eftersom institutionen då förlorar pengar. Det stämmer inte heller utan beror på vilken strategi lärosätet självt väljer, vilket i stort sett aldrig är att utarma institutionerna. Och ofta påstås det att pengar saknas till samverkan. Men lärosätet självt har full frihet att omfördela medel från utbildning och forskning till samverkansuppdraget, eller för den delen omfördela en del mellan utbildning och forskning om man vill göra en satsning inom något särskilt område.

Kollegialitet och linjestyrning är andra frågor som då och då debatteras.

- MEN DET HANDLAR inte om det ena eller andra, utan om både och, påpekar Margareta Wallin. Chefen styr det som har med myndighetsansvaret att göra. Sådant som handlar om kvalitet i utbildning och forskning bereds däremot av kollegiet inför beslut, eller så har kollegiet fått ett delegerat beslutsansvar, eftersom det ju är där specialkunskapen finns.

Kerstin Norén och Margareta Wallin har arbetat på sin bok sedan i början av 2017. Förutom egna erfarenheter bygger den också på intervjuer med 26 utvalda personer. De har även fått hjälp av en grupp kritiska läsare vid GU samt av djuplodande samtal med Karin Röding,

som under arbetet med boken var statssekreterare på Utbildningsdepartementet.

- PÅ SLUTET AV boken diskuterar vi om akademiska chefer har rätt förutsättningar att utveckla högskolan mot regeringens högt uppställda mål att Sveriges lärosäten ska bli bland de bästa i världen. Vårt svar på den frågan är nej, säger Kerstin Norén.

- Cheferna och deras ledningsgrupper måste få bättre förutsättningar för sitt arbete så att de kan ta ett helhetsansvar för sin organisation och ge goda förutsättningar för forskning, utbildning och samverkan. Det ansvaret ska inte bara innefatta formellt arbetsgivaransvar och myndighetsansvar utan måste även innefatta strategiskt utvecklingsarbete. Statens styrning måste utvecklas, förbättras och samordnas. Detsamma gäller för den inre organisationen av lärosätena som de styr över själva, påpekar Margareta Wallin.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **ALLAN ERIKSSON**

Fakta

Akademisk chef – hur fungerar det? består av tre delar: *Yttre styrning: förväntningar, förutsättningar och formella regler, Inre styrning: styrelse och chefer, organisering och arbetssätt samt Chefen som individ: utbildning, kompetensutveckling och överlevnadsstrategier.*

Förlaget är Studentlitteratur.

Kerstin Norén, professor emerita i svenska språket, har varit prefekt vid institutionen för svenska språket, prodekan och dekan vid Humanistiska fakulteten, prorektor vid Göteborgs universitet, rektor vid Karlstads universitet samt rektor vid Högskolan Väst.

Margareta Wallin, professor emerita i zoologisk fysiologi, har varit prorektor vid zoologiska institutionen, pro- och vicedekan vid Naturvetenskapliga fakulteten samt pro- och vicerektor vid Göteborgs universitet.

Säkerhetschefen tipsar

Tre frågor till säkerhetschef **Jörgen Svensson** som är bekymrad över att stölderna ökar vid GU.

Vad är det framför allt som stjäls?

– De vanligaste stölderna är laptoppar, mobiler och plånböcker. Ofta ställer man ifrån sig väskan för att gå på toaletten och som man brukar säga, tillfället gör tjuven. Många är godtrogna och inbillar sig att det inte händer mig. Jag tycker att man borde ha ett smartare säkerhetstänk i vardagen. Det gäller även hemma förstås.

Hur kan man förhindra att det sker stölder under sommaren?

– Om du inte behöver din laptop, lägg undan den eller ännu hellre lägg den i ett låsbart skåp. De flesta stölder sker där datorer är synliga från fönster i markplan. För ett tag sedan stals 20 bärbara datorer och ett par lmacar värda 60 000 kronor styck. Hittills i år har det skett 30 stölder.

Vad behövs för att vi ska bli bättre?

– GU är en stor arbetsplats mitt i stan, med 40 000 studenter och 6 000 anställda, så vi måste vara beredda på att det händer saker. Desto viktigare är att vi har ett systematiskt säkerhetstänk och vi har bit kvar till att nå dit. Vi har idag ett bra verktyg för kontroll och uppföljning. Om du blir utsatt för stöld är det viktigt att rapportera in det i Guria, sedan går en anmälan vidare till registrator och polis. Då vet vi bättre vilka insatser vi behöver göra.

Foto: JOHAN WINGBORG

Ny diplomeringsceremoni

– **FORTSÄTT LÄGGA ER I**, ställa krav och föreslå förändringar!

Det uppmanade rektor Eva Wiberg i sitt tal den 22 maj när Göteborgs universitets diplomeringsceremoni hölls för första gången.

Ett trettiotal kåraktiva studenter hedrades då för sina värdefulla insatser för sitt lärosäte.

Inspirationstalaren Emelie Arnesson på Röda Korset menade att kåraktiva lär sig att hantera det mesta.

– Ibland måste man fatta tuffa beslut, stå

upp för sina åsikter och vara besvärlig, vilket inte är lätt men nyttigt. Allt det de kåraktiva gör kommer de att ha nytta av i sina arbetsliv.

Rektor Eva Wiberg påpekade vikten av att lyssna på studenterna.

– Jag hoppas att ni kåraktiva studenter känner att ni fyller en viktig funktion, för om vi vill höja kvaliteten på utbildningen och skapa ett ledande och dynamiskt lärosäte måste vi lyssna på er.

Instagramma i sommar!

VILL DU VISA UPP upp din forskning eller verksamhet på Instagram i sommar?

Göteborgs universitets Instagramkonto @universityofgothenburg har drygt 9 600 följare och sköts till vardags av studenter. De digitala studentambassadörerna är dock lediga veckorna 24-32, en period då Göteborgs universitet också borde visas upp.

Är du intresserad av att ta foton och filmer och visa på Instagram under en sommarvecka?

Målgruppen är studenter och potentiella studenter som du får inspirera till en karriär inom akademien eller till att studera inom det fält du verkar inom. Innehållet ska vara på engelska.

Mejla till socialamedier@adm.gu.se och skriv vilka veckor du kan medverka samt vad du vill dela i sommar.

Nobelpristagare föreläste för studenter

En revolution inom biokemi, så beskrevs metoden kryoelektronmikroskopi i samband med att tekniken tilldelades 2017 års Nobelpris i kemi.

Den 12 juni föreläste en av pristagarna, Joachim Frank, för Göteborgs studenter om vad metoden egentligen innebär.

KRYOELEKTRONMIKROSKOPI är ett sätt att undersöka molekyler och avbilda hur de rör sig och samverkar med varandra. Metoden kan användas inom bland annat läkemedelsindustrin för att förstå hur kroppens celler reagerar på olika preparat. 2017 års Nobelpris i kemi delades mellan Richard Henderson, Jacques Dubochet och Joachim Frank som alla på olika sätt bidragit till metodens utveckling.

- Utgångspunkten är elektronmikroskopet där Richard Henderson 1990 lyckades ta

Joachim Frank

en tredimensionell bild i atomupplösning av ett protein, något som tidigare inte ansetts möjligt, berättar Joachim Frank. Sedan utvecklade jag tekniken vidare genom att foga

samma tvådimensionella bilder till ytterligare tredimensionella strukturer. Jacques Dubochet utvecklade metoden ännu mer genom att föra in vatten i elektronmikroskopet, som han kylde ner så snabbt att det

stelnade i flytande form; på så sätt behåller biomolekylerna sin naturliga form även i vakuum utan att förstöras. Kryoelektronmikroskopi möjliggör alltså undersökningar på atomnivå av exempelvis proteiner när de befinner sig i sin naturliga vattenmiljö.

FÖRUTOM FORSKARE är Joachim Frank också novellförfattare. Sin blogg Franfiction fyller han bland annat med olika sorters betraktelser över tillvaron.

- Inom vetenskap måste man vara exakt medan konst ofta handlar om att uttrycka sig personligt. Det är två väldigt olika företeelser som ändå förenas av att skapa ordning i vår kaotiska tillvaro. Självt behöver jag båda delarna för att känna mig som en hel människa.

Vinn biobiljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. När ändrades Högskolelagen så att lektorer fick rätt att provas för professorskompetens om de uppfyllde vissa fastställda kriterier.
2. Ungefär hur många invånare har Etiopien?
3. Vilken amerikansk låt och vilken artist utmanade könsrollerna 1968?
4. Vad gör en pedell?
5. Vad gjorde kronprinsessan Victoria på Nordkosters strand?

Mejla ditt svar till gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar vinnarna i nästa nummer.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är: **Maria Andersson**, assistent, Arbets- och miljömedicin, SU, **Pontus Dahlström**, IT-tekniker, IT-enheten, **Toni Ilievski**, fakultetssekreterare, Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet. GU Journalen gratulerar vinnarna!

Förra numrets rätta svar:

1. Förkortningen CERA står för Centrum för forskning och utbildning kring riskbruk, missbruk och beroende.
2. Studenterna på Valand vill jobba på natten för att deras arbetssätt kräver tillgång till lokalerna dygnet runt.
3. Elfrida Andrées systerdotter hette Elsa (Stenhammar).
4. Atmosfären utgör 1 procent av planeten Jupiters massa.
5. Vid GU finns tre universitetsveterinärer.

Nyfikenhet och nörderi

Den spända förväntningens tystnad rådde i Konserthusets stora sal två minuter innan, men på slaget 14.00 tågade årets nyblivna professorer in till tonerna av Kungliga Kronobergs Regementes Marsch.

– Det är en alldeles speciell ära att få uppmärksamma och hylla det hårda och mödosamma arbete som jag vet att ni lagt ner för att komma hit, sade rektor Eva Wiberg till professorerna.

I SITT VÄLKOMSTAL påminde Eva Wiberg om det ansvar som kommer med professorsrollen, bland annat att försvara grundläggande demokratiska rättigheter och att värna friheten i forskningen.

– Som professorer blir ni förebilder. För studenterna, för kollegorna och inte minst för människor utanför universitetet.

Men Eva Wiberg påminde också om att ta vara på livet utanför akademien.

– Glöm inte att värna om familj och vänner. Det är inte era vetenskapliga artiklar som kommer och besöker er när ni blir gamla, brukar jag säga.

PROFESSORSINSTALLATIONEN hölls på internationella nördagen *Geek Pride Day*, något som Lina Dahlin, vice ordförande i Göteborgs universitets studentkårer (GUS), uppmärksammade i sitt tal.

– För att ta sig så långt i den akademiska världen

som till en professur krävs det onekligen en viss nördighet. En skulle kunna kalla er vetenskapsnördar. Var en stolt nörd!

MED 43 NYA PROFESSORER i så vitt skilda ämnen som pedodonti, kulturvård, socialantropologi, matematik och musikalisk gestaltning blir Göteborgs universitets bredd synlig. Eva Borgström, ny professor i litteraturvetenskap som forskar om genus i litteraturhistoriskt perspektiv, talade i sitt fakultetstal om vikten av att vara nyfiken, ställa besvärliga frågor och att inte ge upp.

– Forskning handlar om att ta reda på saker. När man ställer nya slags frågor i akademien möts man inte alltid av nyfiket intresse. Ibland möts man av oinformat ointresse. Ibland av aggressivt motstånd. Men utan de besvärliga frågorna hade vi inte varit den vitala och mångfasetterade fakultet som vi faktiskt är idag.

STUDENTER FRÅN Högskolan för scen och musik underhöll med musik av bland annat Mozart, Alfvén och Ravel och i Konserthusets foajé visades verk från HDK:s studentutställning *Playing by the rules*; verk som också förekommer i årets professorsskrift.

Vid professorsinstallationen uppmärksammades också excellenta lärare och pedagogiska pristagare.

Text: **ANNIKA KOLDENIUS**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Lina Dahlin, vice ordförande för GUS, menade att professorerna fungerar som ett läkemedel för samhället.

Detta visste du inte om årets professorsinstallation!

Fanfaren

Serenissima, som framfördes när rektor skulle introducera de excellenta lärarna och de pedagogiska pristagarna, är komponerad av rektors syster Carin Bartosch Edström.

Ordet "pedell"

benämner de studentmarskalkar i kappa som vaktar podiet med sina pedellstavar har samma etymologiska ursprung som ordet "bödel".

Minne

I år var första året som de nyinstallerade professorerna fick ett fysiskt minne av installationshögtiden. Detta i form av vad som skall bli ett årligt konsttryck framtaget av en student vid HDK.

Fana och flagga

Skillnaden mellan en fana och en flagga är att fanan bärs medan flaggan hissas.

Skriften

Professorskriften har producerats av kommunikationsenheten och presenterar alla nya professorer.

Vill du beställa ett eget exemplar av högtidsskriften. Beställ ett ex genom att skicka ett mejl till hogtider@gu.se.

Vad betyder det för dig att du blivit professor?

Mona Lilja, professor i freds- och utvecklingsforskning, som forskar om olika typer av motstånd.

– Det kommer ett ansvar med att bli professor. Titeln väger tungt och som professor bör man använda denna titel för att påverka den offentliga debatten i en mer demokratiserande eller miljövänlig riktning. Som professor kan jag också bidra genom att utveckla forskningsprogram, nätverk och liknande.

Niklas Darin, adjungerad professor i pediatrik, som forskar om fortskridande hjärnsjukdomar hos barn.

– Det ger mig förhoppningsvis större möjligheter att bedriva forskning framöver. Det finns ett stort behov av ökad kunskap om diagnostik, uppföljning och behandling inom mitt forskningsområde.

Eva Borgström, professor i litteraturvetenskap, som forskar om genus i litteraturhistoriskt perspektiv.

– Givetvis är jag glad. Det är ju ett kvitto på att jag forskat på ett bra sätt. Jag får aningen mer forskning i min tjänst, men annars kommer det inte bli någon jättestor skillnad.

Missionens dubbla budskap

Var de svenska missionärerna i Kongo en del av det koloniala förtrycket? Eller var de tvärtom hjältemodiga kämpar för alla människors lika värde?

– Det var den fråga som fick mig att börja studera dokument rörande missionen för hundra år sedan. Svaret visade sig vara fullt av motsägelser, förklarar Pia Lundqvist, docent i historia.

DET SOM FÖR cirka femton år sedan fick Pia Lundqvist intresserad av den svenska missionen i Kongo var boken *Kung Leopolds vålnad* av Adam Hochschild.

– Boken handlar om de fullkomligt ofattbara övergrepp som befolkningen i Fristaten Kongo utsattes för, det land som 1885–1908 var den belgiske kungens privata egendom. Men så fanns där också baptistmissionären E. V. Sjöblom, en svensk man som hörde till dem som vågade avslöja grymheterna. Jag började fantisera över vilka dessa missionärer kunde vara, och bestämde mig för att forska vidare.

PIA LUNDQVIST HAR koncentrerat sig på Svenska Missionsförbundet som från tidigt 1880-tal till år 1908 skickade sammanlagt 124 missionärer till Kongo. Missionsmaterialet är enormt och består bland annat av brev, dagböcker och konferensprotokoll. Fyra öden har hon studerat

särskilt noga: Johan Nilsson, Mina Svensson, Selma Laman och Ivar Johansson.

– I mitt huvud finns en bild av missionärerna som unga kvinnor i breda hattar och män i ljusa kostymer som stiger av en ångare som fört dem uppför Kongofloden. De kommer från enkla förhållanden, är torpare, tjänstefolk eller fabriksarbetare. Männan har gått i missionskola och kvinnorna har studerat vid Elsa Borgs Bibelkvinnohem; de har gett sig ut på en resa som måste ha känts som att åka till månen.

ATT DET VAR ett riskabelt äventyr var missionärerna medvetna om; nära hälften av dem som gav sig av skulle

dö av olika umbäranden. Ändå kände de sig kallade att resa, berättar Pia Lundqvist.

– Många brev och dagböcker är rörande: Den unga Hulda Andersson berättar exempelvis att hon lämnar Sverige eftersom ”jag hade en känsla av att fabriken inte var min plats i livet”. Värmlänningen Ivar Johansson tar högtidligen alla sina elva syskon i hand innan han beger sig iväg; han var en av alla de missionärer som aldrig kom tillbaka.

ETT SKÄL TILL missionen var övertygelsen att världen snart skulle gå under.

– Det gällde att omvända så många som möjligt, dels för att de skulle få del av himmelriket, dels för att på så sätt påskynda Jesu återkomst. Men missionen var paradoxal: den drevs av tanken att alla människor är jämlika bröder och systrar. Samtidigt var det självklart att västerlänningarna var överordnade de outvecklade afrikanerna.

Kulturkrockarna och det ömsesidiga misstroendet var stort, förklarar Pia Lundqvist.

– Kulturskillnaderna var förstās enorma. Ett exempel är synen på kvinnligt och manligt: För en man som hörde till bakongo, det folk svenskarna mötte, var det exempelvis viktigare att ta hand om sin systems barn än sina egna eftersom släkten räknades på modernet. Det

Mina Svensson med kollegorna Henning Skarp, K. J. Pettersson, Wilhelm Sjöholm och Augusta Waxgren. Kibunzi cirka 1889. Fotograf okänd. Svenska Missionskyrkans bildarkiv.

Selma Laman med en grupp barn. Bild utan årtal, fotograf okänd. Svenska Missionskyrkans bildarkiv.

Foto: CONNY NYLEN

Fakta

Boken *Ett motsägelserfullt möte – Svenska missionärer och bakongo i Fristaten Kongo* är författad av Pia Lundqvist, docent i historia. Förlaget är Nordic Academic Press.

gick förstås tvärtemot den patriarkalt kristna uppfattningen.

Bara genom att uttala Bibelns ord ansågs människor kunna omvandlas. Därför var det viktigt att översätta så många bibeltexter som möjligt till kikongo, det lokala språket, berättar Pia Lundqvist.

– **NILS WESTLIND**, den andre svensk i ordningen som verkade som missionär i Kongo, utarbetade därför ordböcker och en grammatik för kikongo, ett arbete som den kände språkforskaren Karl Edvard Laman sedan vidareutvecklade. Missionärerna samlade också in föremål och skrev ner fakta om bybornas seder och bruk; ett exempel är boken *Dagbräckning i Kongo* från 1911. Och även om kongoleserna själva sällan fick göra sig hörda, finns undantag, som boken *Vildmarkens spår* från 1928 där kongolesiska lärare och

evangelister berättar om mötet med västerlänningar.

Samtidigt med missionen var kolonialväldets alla färor påtagliga. Längs karavanvägarna låg människoskelett, kollektiva bestraffningar innebar ofta att hela byar brändes ner.

– Missionärerna hade en väldigt kluven syn på kolonialismen. Många reagerade starkt på det brutala våldet och det förekom att missionärer lyckas rädda kongoleser från exempelvis tvångsarbete. Men samtidigt var missionärerna övertygade om att kolonialismen i sak var något gott.

DE MISSIONÄRER SOM så småningom kom hem fick det ofta svårt, berättar Pia Lundqvist.

– I Afrika hade de haft en ganska framskjuten position som en del av den vita överheten, hemma i Sverige var de plötsligt ingenting särskilt. En del hade lämnat sina barn hos

släktingar och kom hem efter flera år som fullständiga främlingar för den egna familjen. Somliga fortsatte att arbeta för missionen, andra gjorde helt andra saker.

Synen på missionen är fortfarande tvetydig, märkte Pia Lundqvist när hon för två år sedan besökte Kongo.

– I Sverige har vi ju en ganska negativ syn på missionen och jag trodde därför att kongoleserna också skulle ha det. Men jag blev förvånad över hur positiva de personer jag mötte oftast var. De betonade att den svenska missionen hade gett dem deras skriftspråk, och att missionärerna startat skolor och sjukhus. I Kongo finns överhuvudtaget ett stort intresse för missionens historia. Och sedan min bok kom ut har flera kongoleser påpekat att jag borde låta översätta den till franska.

Text: **EVA LUNDGREN**

Digitala spår

Nationen håller på att digitaliseras. Mobilkameror, gps och "påverkansfabriker" kollar allt vi gör.

Men kontrollen går åt alla håll. Din chef kanske registrerar när du trycker passerkortet mot kortläsaren, men å andra sidan kan du spela in ert nästa möte.

SEDAN MÄNNISKANS gryning och fram till cirka 2003 skapades lika mycket data som vi nu producerar varannan dag, förklarar Tomas Lindroth, universitetslektor i informatik.

- Allt vi gör på nätet, vare sig vi

googlar, kollar på Netflix eller handlar på Ebay, lämnar spår. Dessa säljs till mellanhänder som deltar i en budgivningsmatch om dina data.

- Det handlar om en superkomplex, men ibland också förvånansvärt trubbig, marknadsföring, menar Jan Ljungberg, professor i informatik. Nyligen beställde jag exempelvis en resa till Dublin vilket genast ledde till ett antal rekommendationer om nya Dublinresor - men jag hade ju redan köpt min resa, varför skulle jag göra det omigen?

Att det man gör på nätet kan användas som reklam och i pr-syfte är något som kanske nått allmänheten först på senare år.

Man är mer försiktig med att publicera bilder på barnen.

JAN LJUNGBERG

- Människor har nog blivit mer medvetna om att de kanske bör undvika att lägga ut bilder på hur de sitter och dricker öl i Sydafrika om de är där på en arbetsresa, menar Jan Ljungberg. Man är mer försiktig med att publicera bilder på barnen. Samtidigt tror jag att medvetenheten ökat även åt andra hållet: för åtta år sedan blev en barnskötare av med jobbet efter att på Facebook ha publicerat en bild på sig själv med en mössa som det stod Porn star på. Idag hade han inte blivit sparkad.

De spår vi lämnar kan användas som affärsidé på många sätt. Notify heter ett företag som håller koll på vad andra säger om dig på nätet.

Recorded Future samlar data för att exempelvis räkna ut var nästa terrorattack planeras.

Cambride Analytica-skandalen har också visat att våra spår kan användas för politisk påverkan.

- **TROLLFABRIKER**, som anpassar sitt budskap efter lyssnaren, kan göra stor skada, påpekar Tomas Lindroth. Men dagens internetvana ungdomar genomskådar nog ganska mycket pseudoinformation. Och samtidigt som det finns falska nyheter på nätet, finns förstås också mängder av exempel på motsatsen, intressanta fakta och avslöjanden av maktmissbruk. Att de gigantiska informationsägare vi använder oftast är USA-baserade är dock ett problem: Mina barn har lärt sig väldigt mycket om amerikansk politik via Youtube, men de vet ganska lite om vad som händer i Sverige.

Allteftersom allt fler tjänster erbjuds på nätet ökar också behovet av betygssättning. Exempelvis Airbnb skulle knappast fungera om företaget inte hade ett system där kunderna betygsätter de boenden de varit på, men där också de som hyr ut kan sätta betyg på kunderna.

- **DEN HÄR TYPEN** av bedömningar kan dock få allvarliga konsekvenser, påpekar Tomas Lindroth. Exempelvis de taxiförare som jobbar för Uber är pressade att alltid vara väldigt tillmötesgående, för hamnar de under ett visst medelbetyg får de helt enkelt inga nya körningar. Liknande saker kan hända privatpersoner som exempelvis vill ta ett lån på banken; plötsligt säger banktjänstemannen nej utan att kunna förklara varför; det är inte någon människa utan en algoritm som kommit fram till att personen är opålitlig. I Kina har man drivit det här ännu längre: det är inte bara så att den som missköter sig inte får några lån, personen hängs också ut offentligt.

De produkter som håller koll på oss är ju egentligen skapade för att underlätta tillvaron på olika sätt.

- Ett exempel är arbetskläder

Tomas Lindroth

Jan Ljungberg

som registrerar hur man rör sig för att undvika arbetsskador, berättar Jan Ljungberg. Det är förstås bra. Men tekniken kan också användas för att kolla så att du inte sitter och slöar i ett hörn. Och samtidigt som mobilen hjälper oss att veta var vi är, hur många steg vi tar och vilka kontakter vi har, är den ju också en digital fotboja som en illasinnad underrättelsetjänst skulle kunna utnyttja på olika sätt.

Internet kan användas för näthat, som när Gamergate hotar kvinnor som utvecklar eller kritiserar spel, berättar Tomas Lindroth.

- Men nätet kan förstås också vara just den nisch där människor med specialintressen eller särskilda erfarenheter kan träffas och tala ostört. På Facebook finns plats för alla och kanske blir *Fucking Åmål* något mindre tragisk om man åtminstone är del av ett internetsammanhang.

ÄN SÅ LÄNGE VERKAR människor ganska obekymrade av att de ständigt kontrolleras.

- Men att ingen vet när det kan finnas någon som tar bilder eller spelar in kan förstås leda till ett ändrat beteende. Vaktmästare som fotar och spelar in där ute är en sak, men om du själv börjar vakta på ditt

beteende blir det bli riktigt otäck.

Ny teknik kan brukas av makten för att kontrollera den maktlöse. Men tekniken kan också användas i motsatt syfte, påpekar Jan Ljungberg.

- **OM EN LÄRARE** säger något dumt kan en student genast twittra om det. Och om en polis använder våld kan en förbipasserande medborgare fotografera det och inom några sekunder vet hela världen vad som hänt.

Nätets möjligheter till kontroll kan alltså lika gärna ses som nya chanser att skapa transparens.

- 2009 hamnade landshövdingen på Gotland i blåsväder när hon, i ett privat samtal, lovade en av öns största entreprenörer att få bygga på skyddad strandmark, berättar Tomas Lindroth. Samtalet spelades dock in och publicerades, vilket till slut ledde till landshövdingens avgång. Bastuklubbar och andra slutna rum kan alltså börja rensas upp och den som brukar vara förföljd kan själv bli en förföljare. Vad sägs exempelvis om Instagramkontot assholesonline som helt fräckt återpublicerar sexistiska texter och bilder, med nya drastiska kommentarer som gör att man börjar skratta åt den som betar sig illa.

SÅ ÄVEN OM Facebook, Instagram och Twitter ofta anklagas för ytlighet kan dessa nya kommunikationsmöjligheter också visa en mer sann verklighet. Exempelvis din medarbetare som blir hunsad av sin arbetsgivare kan enkelt berätta om hur det går till på jobbet och plötsligt vill ingen längre ha med det företaget att göra, påpekar Jan Ljungberg.

- Vår kognitiva förmåga tog ett väldigt språng i samband med skriftspråket som möjliggjorde mer komplicerade resonemang och tankar. Det finns de som menar att den digitala tekniken kommer att medföra ett liknande intellektuellt språng. I så fall befinner vi oss bara i början av den utvecklingen.

Text: **EVA LUNDGREN**

Illustration: **ANDERS EURÉN**

Ny på jobbet

(ej adjungerade professorer, docenter eller seniora professorer)

Karin Ahlberg, legitimerad sjuksköterska och docent i vårdvetenskap, blir ny prefekt vid institutionen för vårdvetenskap och hälsa.

Henric Benesch är utsetts till ny prodekan på Konstnärliga fakulteten. Han är idag universitetslektor på HDK.

Jan Borén, professor i molekylär medicin samt chef för avdelningen för molekylär och klinisk medicin, blir ny prefekt vid institutionen för medicin. Proprefekt blir **Anna Rudin**, professor i inflammationsforskning.

Jonas Emanuelsson, nuvarande prefekt vid institutionen för didaktik och pedagogisk profession, blir ny föreståndare för Centrum för utbildningsvetenskap och lärarforskning, CUL.

Sven Enerbäck, professor i medicinsk genetik, blir ny prefekt vid institutionen för biomedicin. **Marianne Quiding-Järbrink**, professor i infektionsimmunologi, blir ny proprefekt.

Dawn Field är ny gästprofessor i marin biodiversitet.

Mats Geijer är ny professor i diagnostisk radiologi.

Tarja Häikiö är ny professor i visuell och materiell kultur med inriktning bild.

Troels Degn Johansson blir prefekt vid den nya institutionen Valand-HDK. Han leder för närvarande institutionen för

produktdesign vid Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering och tillträder sin nya tjänst i februari 2019.

Anna-Carin Jonsson har utsetts till ny prefekt vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik. Proprefekt blir universitetslektor **Karin Wass**.

Jelaine Legaspi är ny kommunikator på institutionen för språk och litteraturer samt på institutionen för kulturvetenskaper. Hon har tidigare varit kommunikator på Handelshögskolan.

Johan Lundin har befordrats till ny professor i informatik med inriktning mot lärande.

Staffan Mossenmark är ny professor i musikalisk gestaltning med inriktning komposition.

Monica Löfgren-Nilsson bli ny prefekt på JMG. Hon forskar om genus och journalistik samt om politisk kommunikation. **Annika Bergström** blir ny proprefekt och forskar om medieväpnar och deltagande i sociala medier.

Christina Osbeck har utsetts till ny prefekt vid institutionen för didaktik och pedagogisk profession. Ny proprefekt blir universitetslektor **Maria Svensson**.

Jan Pettersson är ny föreståndare för Göteborgs centrum för hållbar utveckling, GMV, vid Göteborgs universitet och Chalmers. Han är professor i miljöinriktad atmosfärsvetenskap och har forskat i bland annat Kenya, Kina och Indien. Han har också en gedigen erfarenhet av samverkan mellan akademi, forskningsinstitut,

myndigheter, näringsliv och intresseorganisationer.

Tobias Pettersson blir ny utbildningsledare på Konstnärliga fakulteten. Han har tidigare varit utbildningskoordinator på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori.

Anna Peixoto, universitetslektor i arbetsvetenskap, blir ny prefekt vid institutionen för sociologi och arbetsvetenskap. Proprefekt blir **Cathrin Washhede**, docent i sociologi.

Elena Raviola är ny professor i design med inriktning Business & Design. Hon forskar om teknikens roll vid organisering av professionellt arbete.

Frode Slinde, docent i klinisk näringslära, blir ny prefekt vid institutionen för kost- och idrottsvetenskap.

Johan Uddling är ny professor i biologi, med inriktning mot botanisk ekofysiologi.

Katharina Vajta blir ny prefekt vid institutionen för språk och litteraturer. Hon är docent i franska och fram till 30 juni proprefekt. Ny proprefekt blir **Petra Platen**, universitetslektor i tyska.

Helle Wijk är ny professor i omvårdnad. Hon har drygt 30 års erfarenhet av geriatrisk omvårdnad.

Lou Yongqi är ny gästprofessor i design vid HDK, Högskolan för design och konsthantverk.

Utmärkelser

Bo Berndtsson, professor i matematik, har tilldelats Stefan Bergman Prize från American Mathemati-

cal Society. Han får priset för sina många viktiga bidrag till flerdimensionell komplex analys och komplex geometri.

Barbara Czarniawska, professor i företagsekonomi, har utsetts till hedersdoktor vid Ålborgs universitet. Hon får utmärkelsen för sina värdefulla bidrag inom organisationsstudier, särskilt inom organisering, komplexa organisationer, institutionalism, organisatorisk förändring och narrativa förhållningssätt inom samhällsvetenskaperna.

Enligt motiveringen: "Barbara Czarniawska is a world famous and most appreciated and prominent scholar in the research community of Organisation Studies. She conducts research at world-class level, especially in that she applies a constructivist perspective on organising, and focuses on action nets. Her methodological interests concern field work techniques, and her narrative approach in social science studies is highly respected."

Gunnar D Hansson, docent i litteraturvetenskap och professor i litterär gestaltning, får Samfundet De Nios stora pris på 400 000 kronor. Han får priset för "en saklig och lekfull poetisk blandkonst, full av samtal mellan tider och texter". För sin senaste bok, *Tapesha*, belönades han nyligen med Bonniers lyrikpris.

Britta Langen och **Therese Karlsson** får årets Assar Gabrielssons pris, som ges

för utomordentlig avhandling inom cancerområdet vid Göteborgs universitet. Priset för

basvetenskaplig forskning ges till **Britta Langen**, vars avhandling handlar om mekanismerna bakom strålbehandling, och priset för klinisk forskning går till **Therese Karlsson**, vars avhandling handlar om struphuvudcancer. Priset är 100 000 kronor vardera.

Martin Raum är en av mottagarna av årets anslag från Wallenbergs matematiksatsning. Han får anslag till en postdoktoral tjänst för att rekrytera en forskare från utlandet till institutionen för matematiska vetenskaper.

Lena Ulrika Rudeke tillträder den 1 september som ny programchef för Jonsereds herrgård. Hon är litteraturvetare, medgrundare till *Feministiskt Perspektiv*, tidigare ordförande i nätverket *Allt är Möjligt* samt har varit verksamhetsledare på ABF.

Liisa Uusimäki, universitetslektor vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik, har utnämnts till excellent lärare vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

Ida Östenberg, docent i antikens kultur och samhällsliv, får 2018 års upplaga av Stora historiepriset. Hon belönas för sin förmåga att argumentera för de långa historiska perspektivens betydelse för att förstå vår samtids stora samhällsutmaningar.

Stora historiepriset är Sveriges största historiepris och delas ut av Sörmlands museum och Nyköpings kultur- och fritidsnämnd.

Sahlgrenska akademins pedagogiska pris går i år till lärargruppen **Linda Berg, Margret Lepp, Helena Wigert** och **Stina**

Larsson. De får priset för att de utvecklade och implementerat dramapedagogik som undervisningsform inom sjuksköterske- och specialistsjuksköterskeprogrammen i syfte att ge studenterna bättre möjligheter att möta yrkeslivets krav.

Johnny Hagberg, kyrkoherde i Järpås församling, har utsetts till teologie hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten. I egenskap av ordförande för Föreningen för Västgötlitteratur samt för Skara stiftshistoriska sällskap har han ansvarat för utgivning av vetenskapliga antologier, monografier och urkunder som gett värdefulla bidrag till svensk och västsvensk humanistisk forskning.

Också **Charles Burnett**, professor i islams inflytande i Europa, har utsetts till hedersdoktor. Han är verksam vid the Warburg Institute, University of London, och forskar om medeltidens idéutveckling, i synnerhet överföringen av vetenskaps- och filosofihistoriskt relevanta texter från det arabiskspråkiga området till det latin-språkiga Västeuropa.

Lena Willemark är ny hedersdoktor vid Konstnärliga fakulteten. Hon räknas som en av Sveriges främsta folkmusiksångare och är bland annat känd för att sjunga på äldvaldska samt för sin kulning, ett sätt att locka på boskap.

Också **Tom Eccles** blir hedersdoktor. Han är vd för utställnings- och forskningscentrumet Center for Curatorial Studies i New York.

Svein Jentoft, Norska fiskeri- högskolan, har utsetts till hedersdoktor vid Samhällsveten-